Rensdyrjagt i Vestgrønland:

Området Nassuttooq

Belyst ud fra arkæologisk og etnografisk

Bachelorprojekt

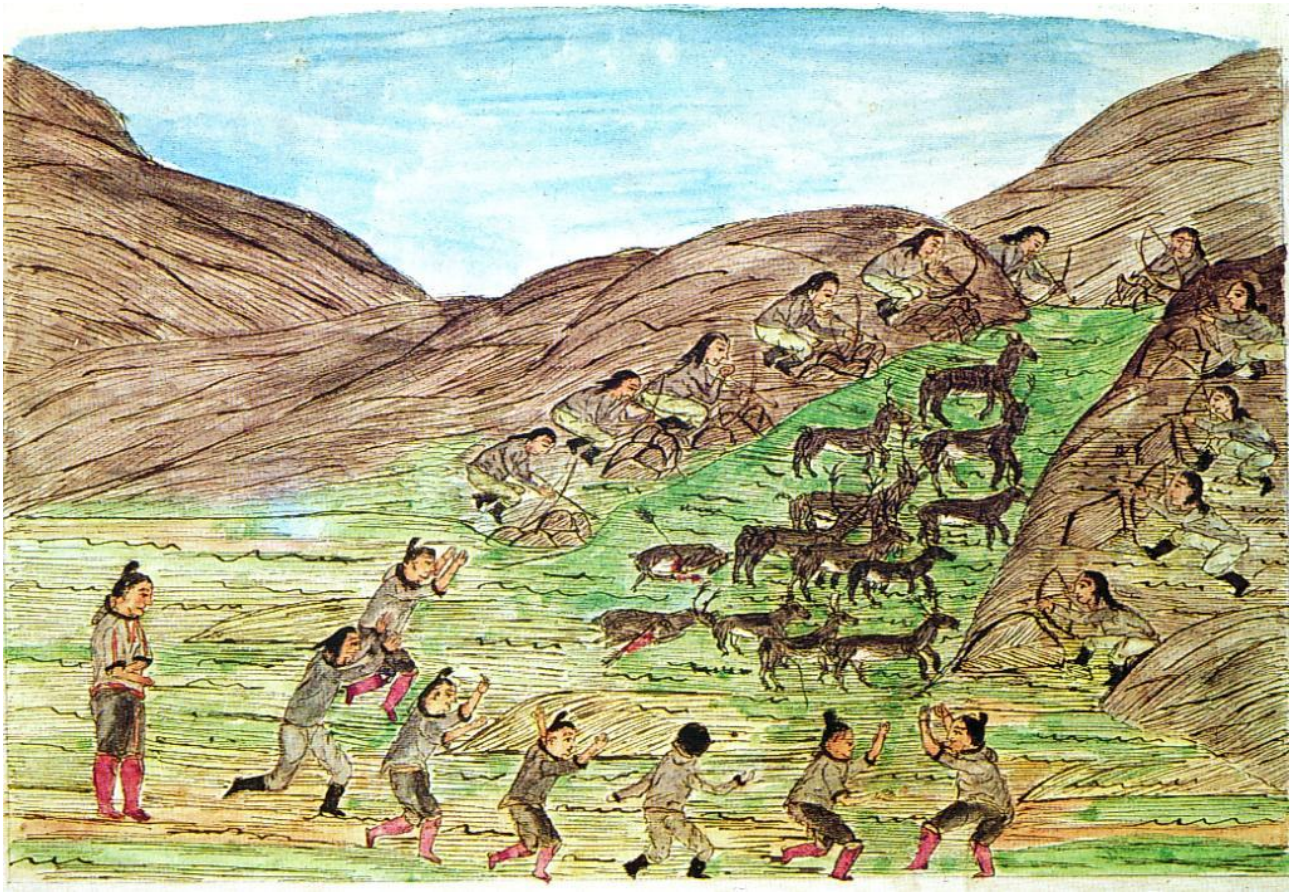

Angutinnguaq Olsen

CPR nr.: 210193

Ilisimatusarfik – Grønlands Universitet

Afdeling: Kultur & Samfundshistorie

Vejleder: Kennet Pedersen

ECTS point: 20

Afleveret: 22 juni 2018

Antal anslag med mellemrum: 60.659

Indholdsfortegnelse

1. Indledning…….....3-5
   1.1 Problemstilling……3
   1.2 Introduktion og formål…….3-4
   1.3 Geografisk afgrænsning……...4-5
2. Metodisk tilgang……5-9
   2.1 Metoder……5-7
   2.2 Databehandling……7-9
3. Kulturhistoriske fortidsminder i Grønland……..9-13
4. Arkæologisk vidnesbyrd……13-19
   4.1 H. C. Petersens projekt fra 1980……..13-17
   4.2 Indberetninger…….……17-18
   4.3 Registreret kulturhistoriske fortidsminder fra Nunniffiit.natmus.gl…….....19
5. Etnografiske resultater om kulturhistoriske fortidsminder i Nassuttooq…...……20-33
6. Jagtområder i Nassuttooq og områdets udnyttelse……...……..……...33-36
   6.1 Området udnyttelse…….…….35-36
7. Rensdyrjagten i Vestgrønland……...…….…….……..36-38
   7.1 Sisimiut region…….…….…36
   7.1.1 Arkæologiske vidnesbyrd i Aasivissuit området…...…….……..36-37
   7.2 Kangerlussuaq region……..……37
   7.3 Nuuk region……..…...……37-38
8. Sammenfatning…….…….38-40
9. Konklusion…….…40-41
10. Litteraturliste…….……42-46

1. Indledning

1.1 Problemstilling

Store dele af *Nassuttooq* er stadigvæk videnskabeligt underbelyst, herunder både arkæologisk og etnografisk, selvom landskabet er stort og sandsynligvis benyttet til rensdyrjagten siden 4500 år siden. Dette bachelor-projekt skal belyse om *Nassuttooq* har været og hvor meget stedet har været benyttet til rensdyrjagt med både arkæologiske og etnografiske kilder.

1.2 Introduktion og formål

"Kangerlussuaq Nassuttooq tuttunniarfitoqarsuuvoq." – "Fjorden Nassuttooq er et gammelt rensdyrfangststed." Det siger den grønlandske forfatter Ole Brandt i sin radio udsendelse *Ilasiaq* fra 1968 (Ilasiaq, 1968: KNR arkiv). Ole Brandts påstand i radio udsendelsen fra 1968 motivere mig til at undersøge *Nassuttooq* om den er udnyttet, og dermed jeg vil gerne undersøge om der er findes spor efter menneskelige aktivitet i *Nassuttooq* i ældre tid som man kan afklare påstanden om den er sandt.

Nassuttooq store dele område er stadigvæk underbelyst. Dette bachelor-projekt skal forsøge at belyse ude fra arkæologiske undersøgelser og etnografisk feltarbejde, for at øge attraktiviteten til at undersøge nærmere *Nassuttooq*. Og den skal give store plads til ny forskning, i arkæologisk forskning i Grønland.

De første mennesker i Vestgrønland såkaldte Saqqaq kulturen slår sig ned for første gang omkring 4500 år siden, det viser dateringer fra C14 daterings metoden. Og de spredte sig langs den grønlandske vestkyst, og ned til Sydgrønland, og op til østkysten nuværende Ittoqqortoormiit. Og senere, den tidlige Dorsetkulturen bosatte grønlandsvestkyst, og ikke mindst var Thulekulturen til stede fra 1200 til tidlige kolonitid 1800 AD. (Grønnow m.fl. 2004: 66) (Jensen m.fl. 2004: 142) (Gulløv red. 2004: 282-284). De første mennesker i Vestgrønland Saqqaq kulturen og den Tidlige Dorset kultur var allerede begyndte at jage rensdyrene i Vestgrønland siden de ankom til Grønland. Det viser udgravningerne i deres bopladser, da der blev fundet rensdyrknogler. (Pasda, 2014: 42). De nævnte eskimoiske kulturer har sandsynligvis benyttet *Nassuttooq*, til at udnytte områdets ressourcer.

I denne opgave indsamles datamaterialer på to dele, for at belyse *Nassuttooq*:

1) Etnografiske kilder om områdets ressourcer og deres udnyttelsen. Jeg vil i opgaven beskrive om *Nassuttooq* med etnografiske kilder og ud fra nogle erhvervsfangeres erfaringer og viden, vigtige informanter som er nuværende brugere af landskabet. Jeg har også skaffet oplysninger fra KNR's arkiv, hvor en flittig bruger af området Jørgen Inuusuttoq fra Ikerasaarsuk fortæller i 1984 om *Nassuttooq*, optagelsen bruges som etnografisk empiri. Ud fra etnografiske kilder vil jeg beskrive *Nassuttooq* og undersøge hvilke lokaliteter der er mest udnyttet, og hvor de forskellige kulturhistoriske fortidsminder er placeret i landskabet, nuværende brugeres oplysninger af området skal være udgangspunkt i det fremtidige yderligere undersøgelser af *Nassuttooq*, som kunne bidrage til helt ny viden om Grønlands arkæologiske viden og forskning om brugen af *Nassuttooq* og jægernes vilkår og levevis.

2) Ud fra arkæologiske undersøgelser, rapporter og indberetninger skal *Nassuttooq* belyses. Grønlands Nationalmuseum & Arkivs fortidsmind registrerings base Nunniffiit skal bruges til belysning af *Nassuttooq*. I registreringsbasen kan man finde frem de forskellige arkæologiske undersøgelses rapporter og beretninger om anlæg, først og fremmest lejrpladser og sommerbopladser som har været udnyttet og benyttet af tidligere brugere af landet - eskimoerne.

Denne opgave er fremad rettet mod fremtids arkæologiske undersøgelser i *Nassuttooq*. Denne opgave skal belyse *Nassuttooq* med etnografisk, ud fra empiri som er skaffet via interviews med brugere af *Nassuttooq*. Og den skal også belyses med arkæologisk empiri, ud fra H.C. Petersens projekter og Sisimiut Museums arkæologiske undersøgelse og fra nogle beretninger om fortidsminder. Opgaven skal give nye resultater om *Nassuttooq*, fra etnologiske undersøgelser, som kan danne et udgangspunkt til fremtidige rekognosceringer og udgravninger, hvis der blev fundet fortidsminder.

1.3 Geografisk afgrænsning

De første rensdyr i Grønland (Rangifer Tarandus Pearyi) var migrerer fra Ellesmere Island for 8000 år siden til Nordgrønland, og senere større rensdyr (samme størrelse som Rangifer Tarandus Groelandicus) migrerer fra Baffin Island til Vestgrønland, eller via Nordvestgrønland for 4000 år siden, og dette betyder at rensdyrjagten i Grønland er stort set foregået i hele Grønland, indtil rensdyret forsvandt fra nogle bestemte regioner. (Meldgaard, 1986: 1-10).

I denne bachelor opgave, skal mit geografiske fokusområde være *Nassuttooq* fjordsystemet. Begrundelse for afgrænsningen er, at selvom rensdyrjagten er foregået stort set i hele vestkysten er mine undersøgelser fokuseret kun på *Nassuttooq*, hvor den største del af området stadigvæk er underbelyst, dermed ønsker jeg at der skal startes et helt ny eller bidrages til forskning om indlandsjægernes levevis og vilkår.

Nassuttooq fjorden er 165km lang, og har flere fjordsystemer inde i selve fjorden, der er *Nassuttuutaa*, *Amitsuarsuk*, *Sarfalik* med bassin på *Nuersorfik* og bassin *Ussuit.* (Petersen, 1984: 79-80) (se figur 1).

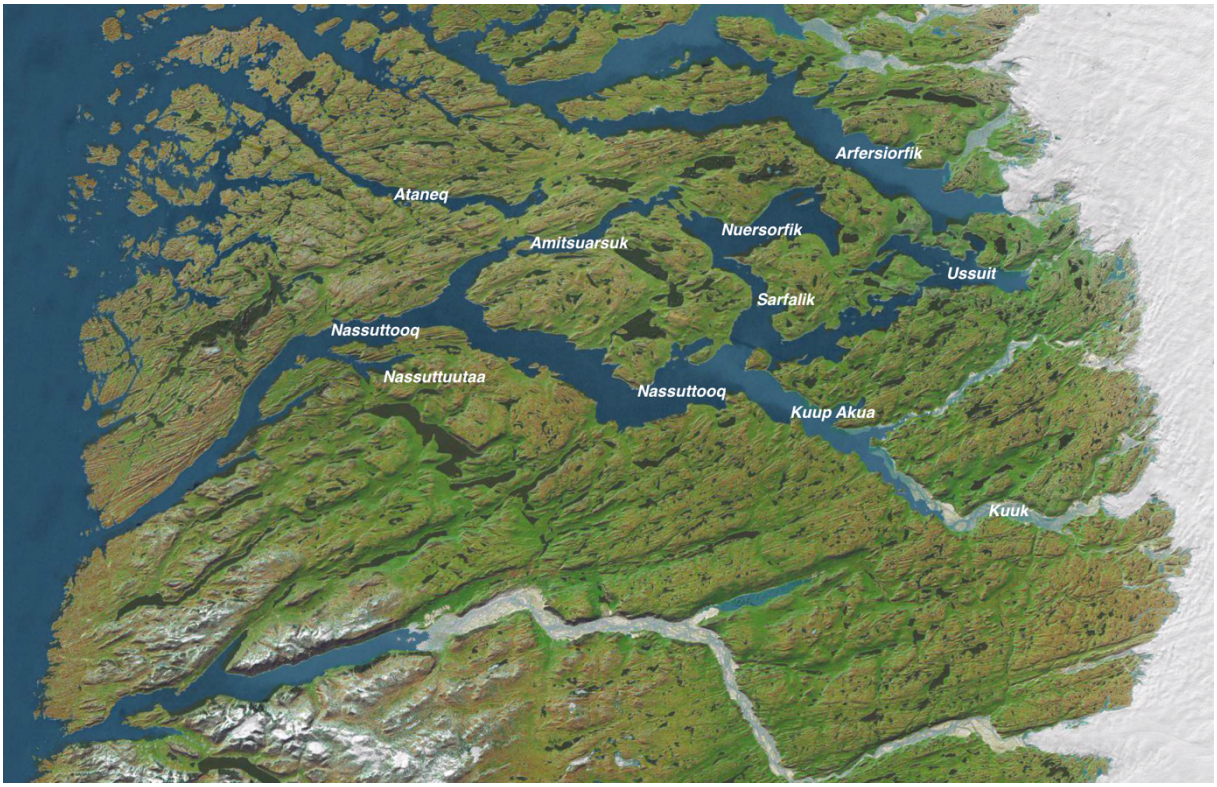

Figur 1. Nassuttooq fjordsystemet. Her kan man se fjordsystemer inde i selve Nassuttooq fjorden, Nassuttuutaa, Amitsuarsuk, Sarfalik med bassin på Nuersorfik, Ussuit og Kuup Akua og Kuuk i bunden af Nassuttooq fjordsystemet. Desuden kan man se fjordene Ataneq og Arfersiorfik.

2. Metodisk tilgang

2.1 Metoder

Med hensyn til indsamling af forskellige data og materialer til at udføre og besvare problemstilling i bachelor opgaven, har jeg taget udgangspunktet i forskellige feltarbejdsmetoder til indsamling af data og empiri. Først og fremmest indsamling af relevante baggrundsmæssige skriftlige litteratur, videnskabelig udgivelser, videnskabelig

afhandlinger, arkæologiske rapporter og etnografiske kilder. Desuden rapporter om ruin fund inkluderes, og radioudsendelsen fra KNR, hvor Jørgen Inuusuttoq fortæller om *Nassuttooq*.

Interview

Hvis man skal beskrive *Nassuttooqs* landskab, må man være nødt til at benytte etnologiske feltarbejde, hvor interviews udføres med informanter. Informanterne skal være brugere af området og som har godt kendskab til landskabet og dermed informanternes oplysninger kommer til at være guldværd, hvis man skal tænke på fremtids sigtede nærmere undersøgelser af landskabet med arkæologiske rekognosceringer og udgravninger, som vil bidrage til nye viden om indlandsjægerne i *Nassuttooq*.

I planlægningen af interviews, har jeg overvejet, hvem der skal interviewes, og hvilken spørgsmål der skal stilles. Disse beslutninger skal være udgangspunktet til at svare problemformuleringen, som ønskes besvaret. Det er meget vigtigt, og man må være betænksom til at vælge hvor interviewet skal foregå, fordi det er afgørende hvordan interviewet kører. Eks. der er stor forskel i at interviewe informanter på arbejdsplads og i hjemmet. Det er den såkaldte semi - strukturere interview teknik jeg benyttede og den er den mest velegnet kvalitativ interview metode for at indsamlede forskellige temaer som vil gerne hører dem, men den er også åbent for, at interviewede kan lægge sine egne vinkler på emnet. Man skal spørge konkrete begivenheder, til at få tætte beskrivelser, spørgsmålene skal udføres af selve intervieweren. På den måde kan interviews retning styres, ud fra de emner, man vil vide om, og kontroller intensiteten og kompleksiteten. Kvalitativt interview er meget fleksibel, og kan få uventede emner under interviews, men i det forberedelserne skal man også forberede spørgsmålene til interview, i forberedelsen skal man benytte spørgeguide. Spørgeguiden skal hjælpe til at holde kursen, som man søger efter i problemformuleringen, og ikke mindst skal være udgangspunkt. Interviewguiden er organiseret til at de emner som søges efter, og indeholder række af hovedspørgsmål. Det er vigtigt til at følge spørgeguiden, for at undgår uorganiseret interview og overvældende interview. Men den bør ikke udelukke, at spørge udenfor spørgeguiden, eller medføre interviewet styrets af interviewguiden, at alle spørgsmålene skal dækkes. Hvis man opdager, at spørgsmålene er ikke relevante, uinteressante eller betydningsfulde som man troede, man skal prøves igen i næste interview, eller man skal lave helt ny spørgsmålene til næste gang. Efter interviewet skal man evaluere på hvilken måde det lykkedes og på hvilken måde det mislykkes. (Haustrup, Rubow, Tjørnhøj-Thomsen, 2011: 76-77). (Olsen, 2017: 6-7).

Arkæologiske feltarbejde

Først og fremmest, hvis landskabet skal undersøges, skal man benytte rekognosceringsmetoden. Og det var den første skridt til undersøgelsen af landskabet, og bagefter hvis man har fundet fortidsminder, så kan man starte udgravningens undersøgelse (Andreassen, 2008: 98-100). *Nassuttooqs* store dele af landskab mangler stadigvæk til at blive rekognosceret, for at indsamle og registrere kulturhistoriske fortidsminder, men H. C. Petersen har besigtiget en del af stedet én gang i 1980, og deres basislejr ligger i *Eqalummiut*, som ligger i næsten af bunden *Nassuttooq* fjord. Og ikke mindst Sisimiut Museum har også udført rekognoscering i *Nassuttooq*.

I det arkæologiske feltarbejde, er det såkaldte rekognoscering - besigtigelse. Rekognoscerings metoden, som gik ud på, at de skal lede efter kulturhistoriske fortidsminder i arkæologiske ”ukendt land”. Rekognoscering var planlagte som foregik i vandring i landskabet, planlagt i forskellige ruter, for at give en god afdækning af alle landskabstyper i rekognosceringsområde. Typisk rekognoscering blev opdelt i grupper, og de grupper tager afsted til det interessante lokaliteter, og undervejs afsøger man strækninger med kikkerter hvis strækningen var alt for bredt. Men ellers kun regnes at de skal kun dække landskabet som var planlagte i kortmaterialet på de markerede ruter. Fortidsregistreringen foregik med registreringsark, der som sikrer, nødvendige standardoplysninger i rekognosceringen. (Grønnow red. 1990: 3-7). I rekognoscering registreres menneskeskabte anlæg i før 1900 tallet i landskabet mange som muligt. I Grønlands landskab er der forskellige konstruktioner i åbne land af varder, varder systemer, skydeskjul, depoter, teltringer og klippe ly m.m. I disse nævnte anlægs sporene af menneskelige aktivitet i Vestgrønland var startet siden 2500 f.v.t. og var skabte af palæoeskimoerne. (Berglund m.fl. 2004: 368).

2.2 Databehandling

Interview

Jeg benytter interview metoden fordi, materialerne om *Nassuttooq* stadigvæk er sparsomme i de udgivne litteratur. Hvis man skal beskrive *Nassuttooq* er man nødt til at spørge folk som havde godt kendskab til landskabet, så derfor har jeg rejst til *Aasiaat* for at interview informanter som havde godt kendskab til *Nassuttooq* for at vide om der var kulturhistoriske kulturminder som var skabt af eskimoerne, desuden ville jeg også gerne vide om hvordan og hvor udnyttelsesområder ligger i *Nassuttooq*.

Litteratur og kilder

For at finde litteratur om arkæologiske registreringer, beretninger og fund, har jeg benytte Grønlands Nationalmuseum & Arkivs database på registreret fortidsminder Nunniffiit.natmus.gl for at finde relevante litteratur, og dermed har jeg fundet nogle rapporter fra rekognosceringer og beretninger.

Andre relevante litteratur jeg finder ved hjælp fra Grønlands Nationalmuseum & Arkivs ansattes forslag som de har fundet og har givet mig lov til at benytte. Og andre yderligere litteratur finder jeg fra videnskabelige afhandlings litteraturliste.

Etiske overvejelser

I interviewundersøgelse skal man give tilbud om anonymitet til respondenten, for at beskytte informantens personlige informationer, derfor skal man behandle materialerne fortroligt. (Brinkmann, 2010: 430). I interview har jeg tilbudt informanten med anonymitet, hvis han ønsker dette. Giver jeg tilbud, på grund af, jeg vil gerne arbejde med materialerne fortroligt, for at beskytte informantens personlige information og ikke mindst gør opgaven mere sagligt. (Olsen, 2017: 10).

Forskerens position

Som herboende studerende ligger min position i, at feltarbejde i egen kultur. Når man gør feltarbejde i egen kulturkreds er som studere sin egen virkelighed, og dette betyder at den er meget lettere både praktisk og faglig end undersøgelse i fremmed sted. Mine fordeler er, kender godt jægersamfundet, kender godt sproget og kender rigtigt godt stednavne i hele *Nassuttooq* og kender godt jagtområder. Men undersøgelse i egen feltet har også ulemper, og ulemperne kan godt være at praktiske problemer også kan føre til faglige problemer, dvs. man kan operere ubevidst forskellige grundlæggende antagelser og omfatninger (Wadel, 1991: 18). Og ulemperne kan godt også være, praktisk og faglige problemer eks. under interview havde jeg også oplever at jæger informanterne siger og spørger mig:

> *”ilaa ukua imaakkamik nalunngilatimmi immaqa?”* – ”disse er, du måske ved det godt?” (Jæger informant 5).

> *”Sarfarsuup silataaniippoq kattorsiisarfiat tupersuaqarfissuaq takunikuuiuk?”* – ”Store teltlejrer i kattorsiisarfiat som ligger ved store hvirvlestrøm, har du set den?” (Jæger informant 1).

Disse er eks. praktisk og faglige problemer da de spørger om jeg ved dem eller set dem. Bl.a. norsk antropolog Gry Paulgaard har skrevet, hvordan forskeren skal stiller/opfører sig selv udenfor og overvinder sin subjektivitet i forskning i egen feltet.

> *"Dette arbeidet forudsetter at forskeren både går inn og deltar innenfor for å velge ut, kategorisere og analysere de erfaringer som gjøres, på en mer systematisk måte enn vi gjør i dagliglivet. Dataproduksjon inndebærer derfor at forskeren må være i stand til å turnere begge disse posisjonene, uansett hvor 'nær' eller 'fjern' kulturen er"* (Paulgaard, 1997: 70).

Praktiske problemer for læseren kan være, f.eks. at jeg bruger rigtigt mange figurer under opgaven, for at fremhæve omtalte kulturhistoriske fortidsminder hvor de ligger, men til sidst kommer jeg til at lave sammenfatning for at vise hele landskabet og markere alle registreret fortidsminder som jeg har indsamlet, for at skabe overblik for læseren om hvor de ligger i de omtalte område.

3. Kulturhistoriske fortidsminder i Grønland

Kulturhistoriske fortidsminder i Grønland er der forskellige faste anlæg i landskabet. Der er forskellige boligtyper, der er teltfundamenter, jæger ly, grave, depoter, ildsteder, varder, rævefælder og skydeskjul. De forskellige fortidsminder fortæller os at landskabet allerede var udnyttet af palæoeskimoiske eller neoeskimoiske folk i Grønland. Thulekulturen havde fem forskellige boligtyper, de første er det såkaldte langhuse. Langhuse kan være 5-20 m lang og 2-3 m bredt. Den anden er rund huse, rund huset kan være cirkel formede hus, ovalt eller være forsynet med forskellige flere tilbygninger. Den tredje hustype er trapezformede hus, bagvæggen er længere end frontvæggen, og siderne omtrent lige lange. Den fire hustype er kvadratiske eller rektangulære hus, og den er næsten lige lange væg på begge sider og den har også vinkelrette hjørner. Og den sidste hustype er teltfundament. Teltfundamenter kan være forskellige typer, f.eks. halvcirkelformede eller trapezformede. Der er også fangsthytter og hytter som tæller til fortidsminder, og jæger ly i ved klippehuller, men de ikke kan defineres ud fra deres former men ud fra beliggenheden og deres funktion defineres som brugt i tidsmæssigt udenfor vinterperioden, som f.eks. under rensdyrjagten. Sommer og vinter anvendelse er angivet ifølge fortidsmindet lokalitet og beliggenhed, men sommetider kan være vanskeligt at definere hvilken årstidsbestemmelse brugt vedkommende fortidsminde,

med mindre der er skriftlige dokumentation. Andre fortidsminder som f.eks. grave, depoter og særlige anlæg herunder hoppesten, ildsteder, varder, rævefælder og skydeskjul kan være vanskeligt at definere hvilken kultur tilhører vedkommende fortidsminde. Men palæoeskimoiske (ældre kultur end Thulekulturen) spor først og fremmest fortæller os fundet redskaber, teltformer, affald og ildsteder (Gulløv, 1983: 183-185). For at se forskellige kulturhistoriske fortidsminder ser ud (se figur 2, 3 og 4).

ILLUT ILUSAAT/*Boligtyper*

Illu takisooq/*Langhus*

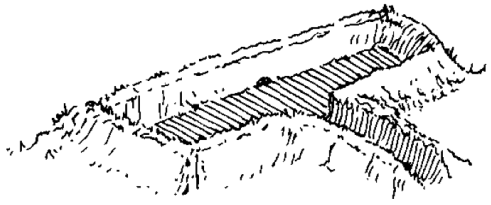

64V1-III 29 (3)

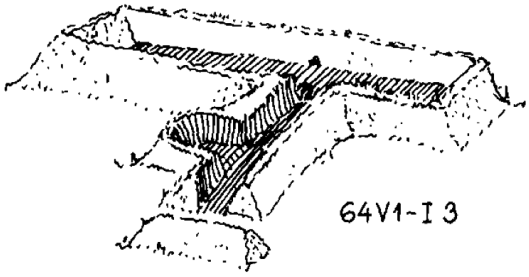

64V1-I 3

Illu ammalortoq/*Rundhus*

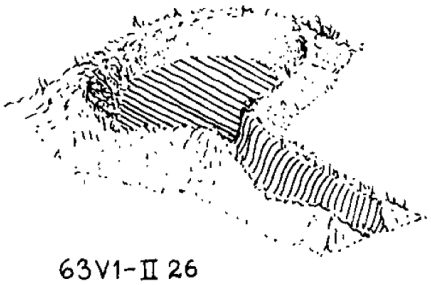

63V1-II 26

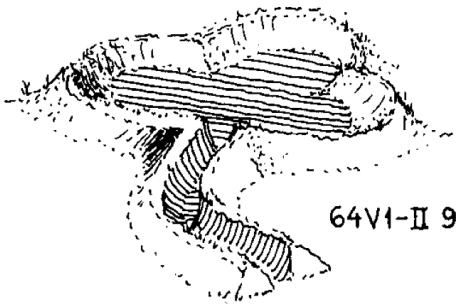

64V1-II 9

Illu trapez-itut/*Trapezformet hus*

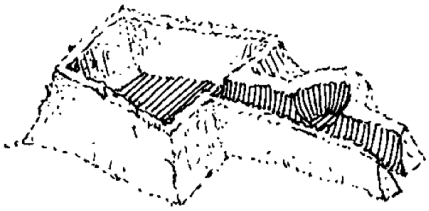

64V1-II 27

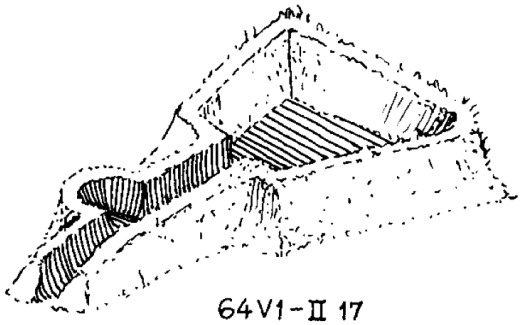

64V1-II 17

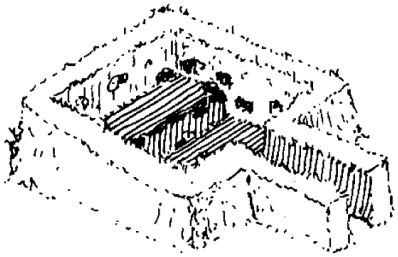

64V1-II 22

Illu kippallorissoq/*Kvadratisk hus*

Figur 2. Her kan man se forskellige hustyper, og disse er kulturhistoriske fortidsminder.

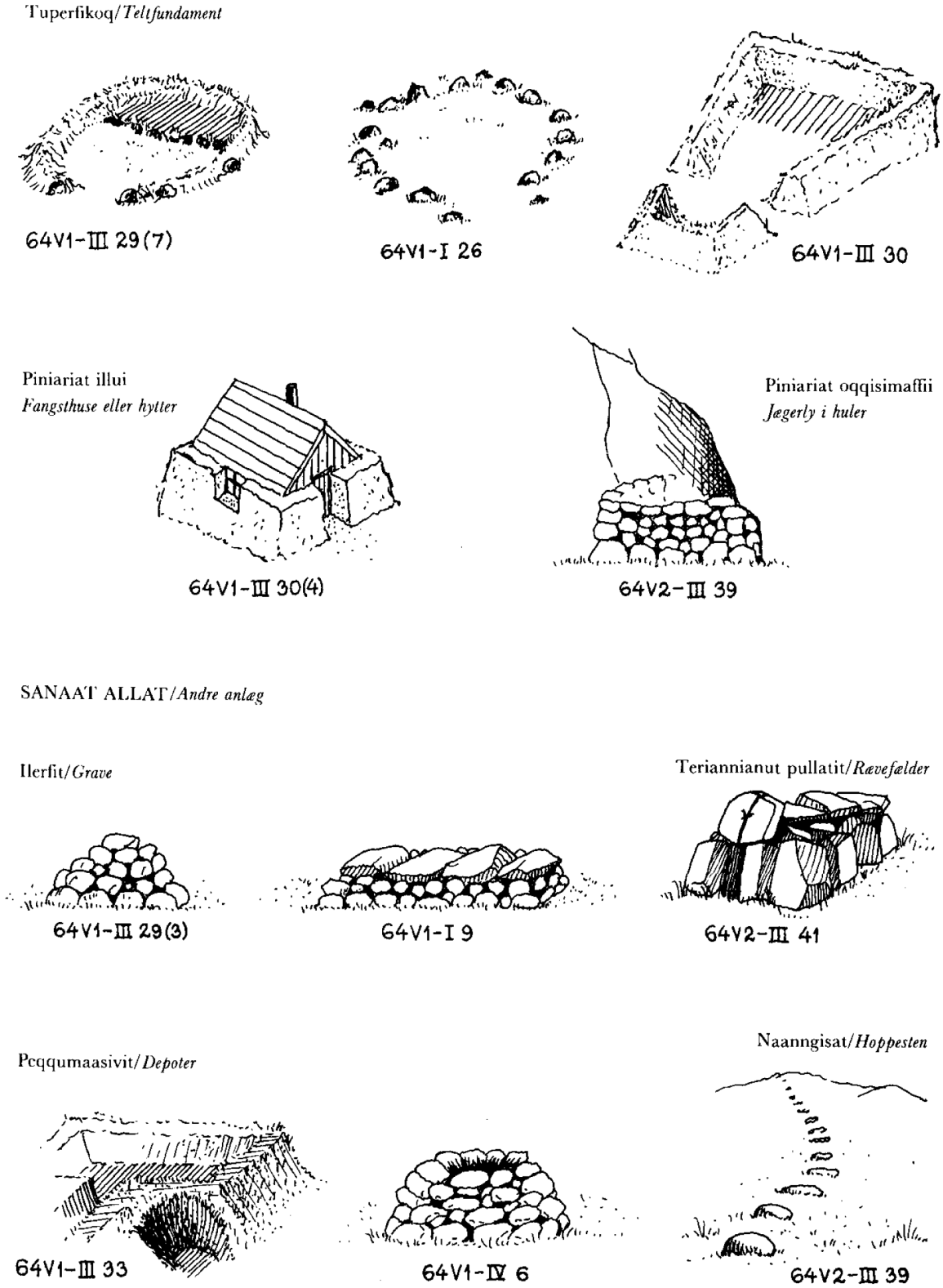

Figur 3. Her kan man se teltformer, hytter, jæger ly, grave, rævefælder, depoter og hoppesten.

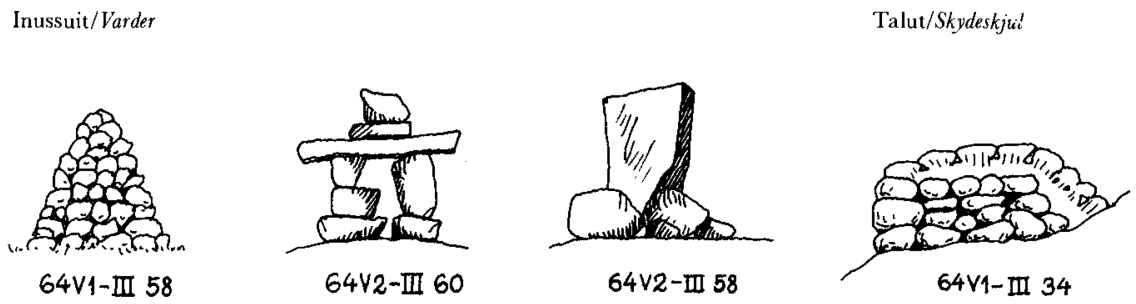

Figur 4. Her kan man se varder og skydeskjul.

4. Arkæologisk vidnesbyrd

Ud fra arkæologisk vidnesbyrd kan *Nassuttooq* landskabet belyses ud fra det arkæologiske rapporter, beretninger og ud fra de registrerede fortidsminder. Registrerede fortidsminder stammer fra Nunniffiit.natmus.gl. Nunniffiit er Grønlands Nationalmuseum & Arkivs fortidsminde registrerings base. I registreringsbasen er der kun få registreret fortidsminder i *Nassuttooq*, men de er brugbare. H. C. Petersen havde gennemført også rekognoscering i 1980 i en del af *Nassuttooq* landskab, og dermed har han registreret nogle kulturhistoriske fortidsminder, som var skabt af eskimoerne. Og ikke mindst Sisimiut Museum havde også gennemført rekognoscering i *Nassuttooq*, men rapporten fra Sisimiut Museum kan jeg ikke skaffe, men der står registreret fortidsminder i Nunniffiit.natmus.gl som kan bruges som kilde i dette afsnit.

4.1 H. C. Petersens projekt fra 1980

H. C. Petersen har i sin aktiv karriere arbejdet med registrering af udnyttelsen af landskabet i Vestgrønland, han startede i daværende Maniitsup Kommunea, og gik videre til daværende Sisimiut Kommune. H. C. Petersens projekter i 1979 blev udvidet, hvor han registrerer udnyttelsesmønstre i afgrænsede landskabsområde, og daværende Kangaatsiaq Kommunen blev valgt. Kangaatsiaq Kommune ligger mellem Aasiaat og Sisimiut Kommune, og registrering af naturforholdene i kommunen startede i 1979. *Nassuttooq* blev valgt til undersøgelse, og den blev afgrænset, og dette betyder at de rekognoscerede landskabet i det daværende Sisimiut Kommunes nordøstlige hjørne og en del af *Nassuttooq*. Projektets formål var, at de skal registrere naturfold som var relationen til menneskelige udnyttelse af området, ikke levende og levende ressourcers vandringsvej og befolkningens udnyttelse af området. (Petersen, 1980: 1).

I sommeren 1980 H. C. Petersens hold rejste til Kangaatsiaq Kommunes sydøstlige del, som er også grænsen til nordøstlige del af daværende Sisimiut Kommune. *Eqalummiut* var peget til at være basislejr til det rekognosceringer, og den ligger i 15 km fra *Kuuk* elvens munding, og *Kuuk* ligger i næsten i bunden af *Nassuttooq* fjord. (se figur 5.)

Figur 5. I denne figur kan man se rød prik, den markeret rød prik det er rekognosceringsholdet basislejr som ligger i bunden af Nassuttooq fjorden.

Rekognoscerings hold blev delt op i to grupper, hvor den ene af holdene som bestod af tre personer, skulle rekognoscere *Eqalummiut Nunaat*, som ligger nord for *Kuuks* elve. Og den anden hold også bestod af tre personer skulle rekognoscere i den sydlige del af *Kuuks* elve, som ligger i nordøstlige hjørne af daværende Sisimiut Kommune. (Petersen, 1980: 2).

Sydlige del af *Kuuk* og daværende Sisimiut Kommunens nordøstlige del var rekognosceret på fire dage. På den første dag blev sommerbopladsen *Aatsangasoq* blev registreret. *Aatsangasoq* lejren blev gennemført med opmålinger og fotografering, og *Aatsangasoq* jagtområdet gennemgået og den blev opmålt hvordan den var blevet brugt. På de tre sidste dage *Umiivik* indland blev rekognosceret. *Umiivik* var tidligere brugt til at deponere umiakker, mens man var på vej til sommerbopladsen i *Umiiviks* indland *Qerrut*. Undervejs fra *Umiivik* til *Qerrut* fulgtes jægerfamiliens gamle sti, som var skabt og dermed har sat sig spor i landskabet i form af tydelige dybe stier. (se figur 6.)

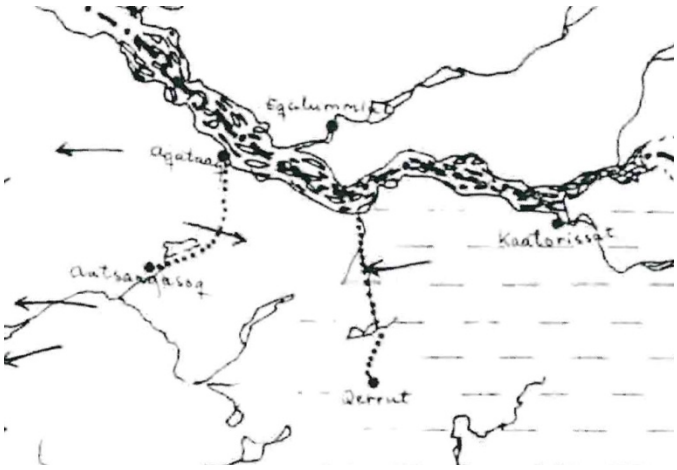

Figur 6. I denne figur kan man se fem sommerbopladser, Eqalummiut, Aqataaq, Aatsangasoq, Qerrut og Kaatorissat i bunden af Nassuttooq Fjorden. Fra Aqataaq til Aatsangasoq, og fra Umiivik (som står ikke i figuren) til Qerrut sommerbopladsen blev tegnet gamle jægerfamiliens stier med sorte prik.

Rekognosceringsholdet tager undervejs til en af de højeste toppe til at få overblik over for jagtområdet og rensdyrenes vandringsveje. Sommerbopladsen *Qerrut* var registreret, studeret, opmålt og fotograferet. Jagtområdet ved *Qerrut* blev gennemgået med hjælp af luftfoto og landkortet. Ved rekognosceringer i nordøstlige del af daværende Sisimiut Kommune, blev rekognoscering holdet assisteret af Peter Filemonsen der havde godt kendskab til landskabet i området. (Petersen, 1980: 3). I min interviewundersøgelse fandt jeg ud af, at Peter Filemonsen var født i *Aqataaq*, da hans familie var i *Nassuttooq* på fangstrejse i sommeren. Peter Filemonsens øgenavn er *Piitakasik* ifølge jæger informant 7, og informanten fortæller, at *Piitakasik* altid tilbragte hele sommeren i *Nassuttooq*, for at jage rensdyr og på ørred fangst, og dermed havde vedkommende godt kendskab til landskabet.

Sommerbopladsen *Eqalummiut* var kombineret med ørredfiskeri og rensdyrjagt, og nordholdet havde orienteret og opmålt indlandet og taget prøveudgravning i *Eqalummiut* lejr. Rekognoscerings holdet havde fundet også nogle friske spor af vilde hunde, og de konkluderer at nedgangen på bestanden af rensdyr i 1980 skyldtes vilde hunde som var i området. Under prøveudgravning i *Eqalummiut* lejr blev der fundet skraber som har tilhørt til det tidligere Dorset kultur. Skraber fra tidligere Dorset kulturen viser, at *Eqalummiut* var allerede brugt til ørredfiskeri og rensdyrjagten siden 800 f.v.t. Ifølge Petersen, der blev lavet systematiske prøveudgravningshuller af 20x20 cm og ned til bunden af kulturlaget, og forskellige lag viser, at eskimoerne havde brugt landskabet til udnyttelse af områdets ressourcer. Der var også en spændende oplysning fra interviewundersøgelser som H. C. Petersen havde foretaget i 1979 i Kangaatsiaq Kommune, og informanten siger, at der var ellers ligget en kirkegård i *Eqalummiut*, som sandsynligvis stammer fra nordboerne, på grund af at informanten født i slutning af 1800 – tallet og havde opleve personer som var født i starten af 1800 – tallet og de siger at de gamle heller ikke kunne huske noget om, at der var en kirkegård i *Eqalummiut*. På grund af elvens erosion, og kirkegården blev destrueret og ikke længere eksisterede da H. C. Petersen var på stedet i 1980. Men engang blev der fundet kistelåg ved *Eqalummiut Paarliit*, som var skyllet fra elve, og en person som havde fundet kistelågen og havde bragt til landet begravede den og lavet en kors til den. H. C. Petersen fundet den omtalte kistelåg, som var begravet ved *Eqalummiut Paarliit*, og han havde sendt korset til Nationalmuseum til nærmere undersøgelse. (Petersen, 1980: 4). Men senere har H. C. Petersen ellers været på udgik efter nordboerne i området og Petersen konkluderer at der ikke var nogen spor efter nordboerne i *Eqalummiut* område (H.C Petersens privat arkiv i Grønlands Nationalarkiv TUTTUT 10.00.42 12) Udnyttelsen af jagtområdet i *Eqalummiut* ligger nord for *Kuuk* elve og jagtområderne *Sannerut, Aqataaq, Aatsangasoq, Qerrut* og *Kaatorissat* ligger i den sydlige del af *Kuuk* elve. Jagtområdet i *Eqalummiut* var delt i to, der hvor adskillelsen er *Qorlortoq* elve. Bl.a. H. C. Petersen skriver at *Nassuttooq* har yderligere sommerbopladser i længere ude, der hvor nævnes *Ikorfiit Tasiat* og *Aasiviit* i Seersinnilik indland og i østlige del af *Naloraariaq* søen, hvor han også nævner *Ussuit nunaqarfiat*. (H.C Petersens privat arkiv i Grønlands Nationalarkiv TUTTUT 10.00.42 12). (se figur 7.)

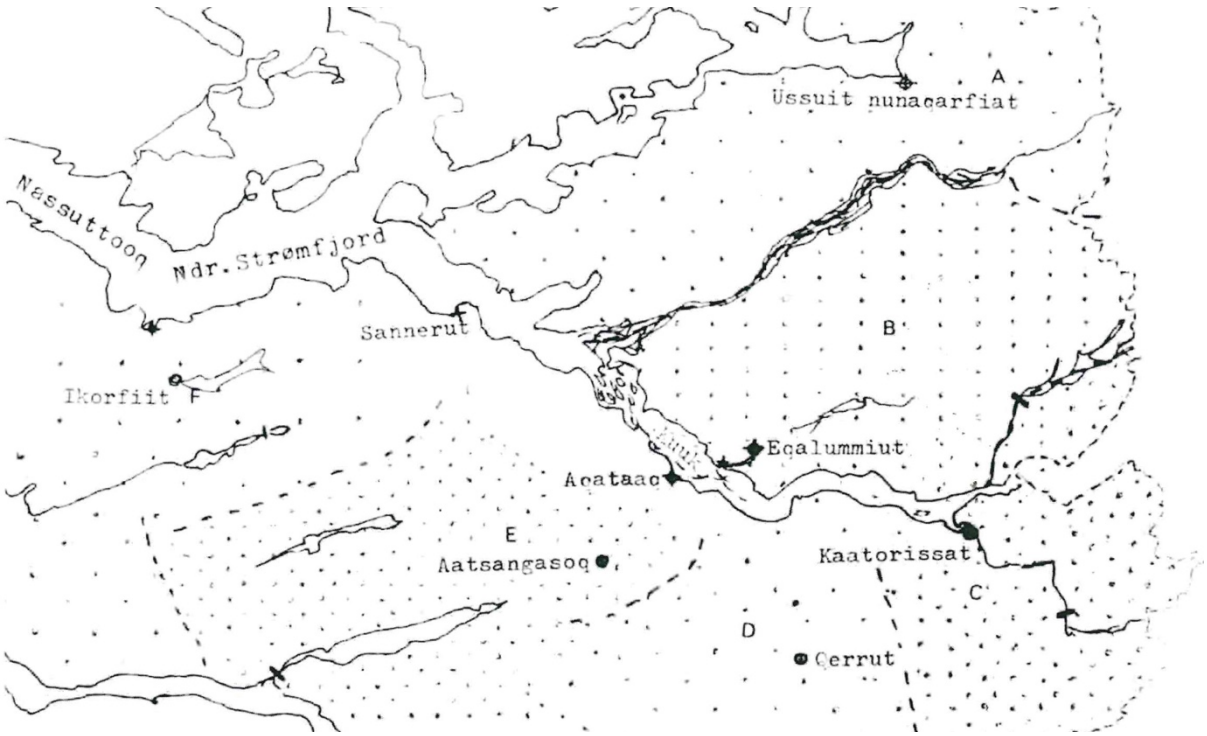

Figur 7. I denne figur kan man se *Nassuttooq's* østlige del af landskabet, og der blev markeret 8 sommerbopladser, Ikorfiit, Sannerut, Aqataaq, Eqalummiut, Aatsangasoq, Qerrut, Kaatorissat og Ussuit nunaqarfiat.

4.2 Indberetninger.

I den østlige del af *Nassuttooq* landskabet lidt syd på *Kaatorissat Nunaat* og mod vest fra *Kaatorissat Isuat* ligger *Uiversorfik* sommerbopladsen ifølge Peter Austrup indberetning. Ifølge indberetningen har Peter Austrup besigtiget området og han har registreret forskellige kulturhistoriske anlæg, rensdyrlejr, diverse teltringer og jagtsenge i stedet. Han identificerer og daterer sommerbopladsen som brugt under Thulekulturens tilstedeværelse (1200 AD – 1800 AD) i Grønland (Austrup, 1995).

Anden indberetning om ruin fund i *Nassuttooq* stammer fra Sven Rask. Rask havde indberettet to lokaliteter, den første ligger i mundingen af *Nassuttooq* Depothavn. I Depothavn havde Rask fundet seks tørvehuse, tre kødgrave, en grav og palæoeskimoiske redskaber og afslag. Der blev opsamlet tre knækkede stikler, to af dem er killiaq (kiselskifer) og én er kvarts. (Rask, 1990). Saqqaq kulturens kendetegn ved stenart er killiaq (kiselskifer) og kvarts (Gølluv red. 2004). På grund af fund anslag kan man sige at lokaliteten allerede udnyttet siden 4500 år siden. Rask havde tegnet en skitse af lokaliteten. (se figur 8.)

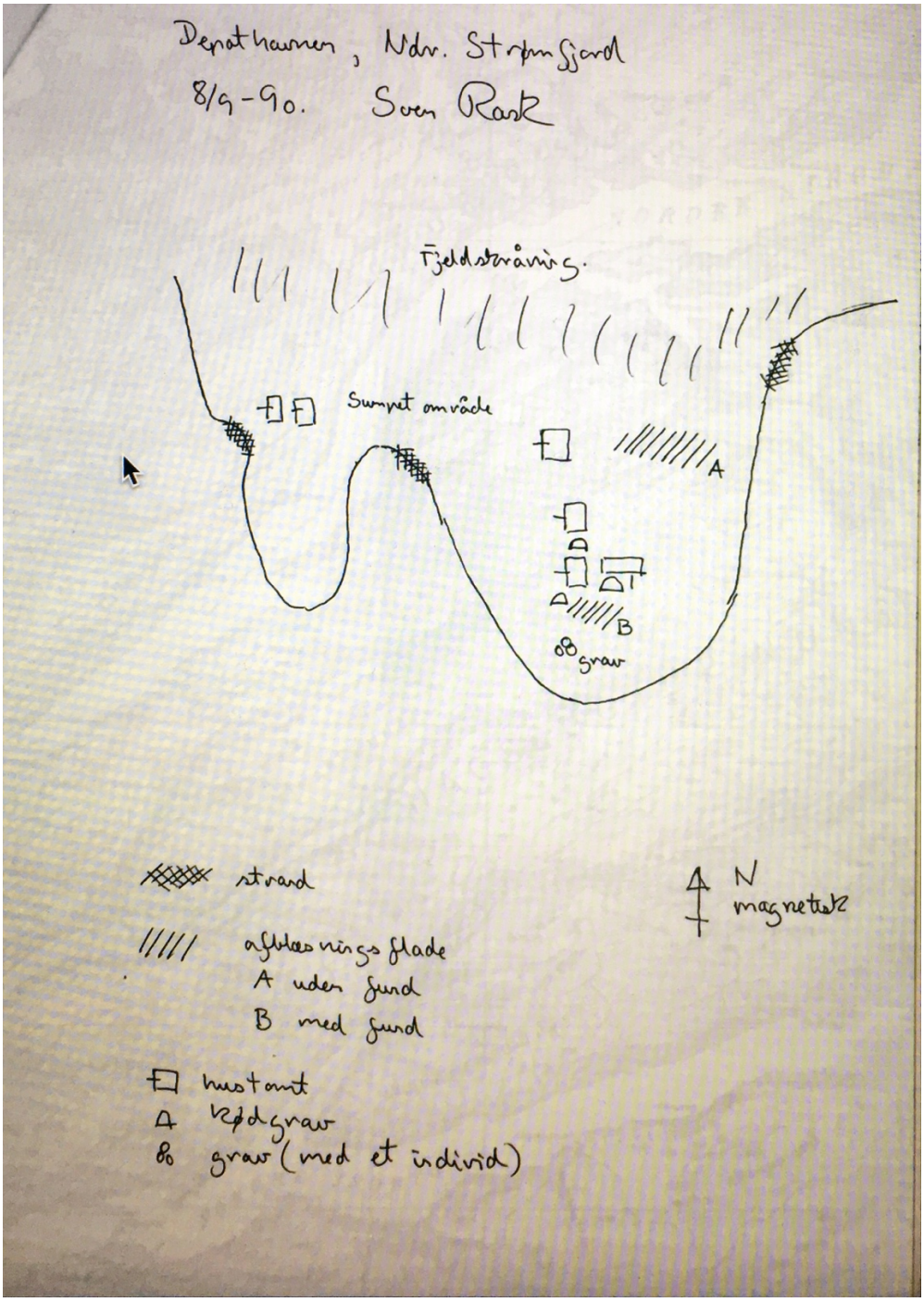

Figur 8. Her er skitse af Sven Rask, lokaliteten Depothavn i mundingen af Nassuttooq. Man kan se 6 hustomter, 3 kødgrave og én grav i stedet.

Anden lokalitet fundet i længere inde i *Nassuttooq* og det er *Ipiutaarsuk*. I *Ipiutaarsuk* der blev fundet én tørvehuse som ligger i tangen, som næsten er skyllet af naturens egen erosion. (Rask, 1990).

4.3 Registreret kulturhistoriske fortidsminder fra Nunniffiit.natmus.gl

Der er få registreret kulturhistoriske fortidsminder i *Nassuttooq* i forhold til andre undersøgte landskaber i Grønland. Sisimiut Museum havde gennemførte rekognoscering i *Nassuttooq*, og ifølge Nunniffiit.natmus.gl rekognoscering skete i år 2000. Andre registrerede fortidsminder i Nunniffiit stammer fra H.C. Petersen og fra indberetninger som nævnt ovenfor. Men i dette under afsnit præsenterer jeg kulturhistoriske fortidsminder i *Nassuttooq* som stammer fra Nunniffiit.natmus.gl. Grundet til brugen af databasen fra Grønlands Nationalmuseum & Arkiv er, at i Sisimiut Museum ikke findes rapport fra rekognoscering som skete i 2000, som jeg ikke kan få fat i, fordi ansatte i Sisimiut Museum ikke kan finde rapporten i deres arkiv.

Tabel 1. Oversigt over for lokaliteter i Nassuttoq samt identificeringsbeskrivelser

Lokalitet	**Identificeringsbeskrivelse**
Qeqertarsuup Nuua	Saqqaq kulturen
Maligiannguit	Thulekulturen
Tiggaat	Palæo eskimoerne
Niaqornarsuaq	Thulekulturen
Nassuttuutaa	Palæo eskimoerne og Thulekulturen
Sikuartuut	Thulekulturen
Nassuttuutaata tasia	Thulekulturen
Kangerluarsuk	Thulekulturen
Seersinnilik	Palæo eskimoerne
Ikorfiit Tasiat	Eskimoerne
Ikorfat	Palæo eskimoerne og Thulekulturen
Ipiutaarsuk	Thulekulturen
Ilivilik	Thulekulturen
Sannerut	Palæo eskimoerne og Thulekulturen
Ussuit tupersuai	Thulekulturen
Eqalummiut	Palæo eskimoerne
Ulitsiivik	Eskimoerne
Uiversorfik	Thulekulturen

Kilde: Nunniffiit.natmus.gl

5. Etnografiske resultater om kulturhistoriske fortidsminder i Nassuttooq

Jæger informant 1.

Den første jæger informant var født i 1942 i *Aasiaat*, og han var opvokset i *Nivaaq* (nedlagt bygd), og på omkring 10 år gammel var han flyttet til bygden *Akunnaaq*. Hans forfædre stammer fra *Kitsissunnguit* (Grønne Ejlande).

> *"ssen-iuvunga 1942-mi inuunikoq, inuuvunga Aasianni kisianni Nivaami pinngoriartorlunga. Qulit missa qulit quliliisussaallunga Akunnaamut nuunnikuuvunga, taamaaleriarlunga ataatannik siulikka, siulingut Kitsissunnguarmiuupput"* (Jæger informant 1).

Informanten fortæller at hans forfædre var rensdyrjægere i *Nassuttooq*, også siger han, hans forfædre ofte tog til *Seersinnilik* selvom de også benytter andre steder. *Seersinnilik* var deres yndlings sommerlejr, de tager overgang fra *Seersinnilik* til store sø *Meqqoqanngip Tasersua* som søen ligger i Seersinniliks indland. I overgangen til søen bærer de deres umiakker, kajakker og fortsætter til den store sommerboplads *Aasivissuit*. (se figur 9.)

> *"Taqqavani eqalunniareeraangamik panertut naammangileraangamikkit tuttut saattarsimavaat, umiatik itussullungit qaannatillu, Seersinnilik annerusumik nunangisarsimavaat aammalu allat ilusinnerusut, kisianni Seersinnilik tasersuit taakku qaninnerungamik taakku iluatsinniarsaralungit tasersuit atuarlungit umiamik Aasivissuit tungaanut ingerlasarsimapput"* (Jæger informant 1).

Hans forfædre går efter rensdyrjagt i *Seersinnilik*, tilbage til deres vinterboliger og de tager ruten til Diskobugten via *Ussuit* og tager overgangssted i *Itilliarsuk* og bærer deres umiak ved overgangstedet og fortsætter til *Tasiusarsuaq* og tager igen overgangsstedet og bærer deres umiak igen i *Eqaluliata Itunnera*. Undervejs fra *Seersinnilik* til *Ussuit* er der en kraftig strøm som er farligt til at passere med umiakker når strømmen er på sit kraftigst. Informanten fortæller at der var et opholdssted ved *Ussuit Sarfarsuat* (Ussuits Strøm) og de venter på tidevandet til at stoppe så de kan går videre. I opholdsstedet er der er store teltfundamenter ifølge informanten. Han siger at den var benyttet meget før i tiden til at vente på tidevandet så de kan passere strømmen på vej tilbage.

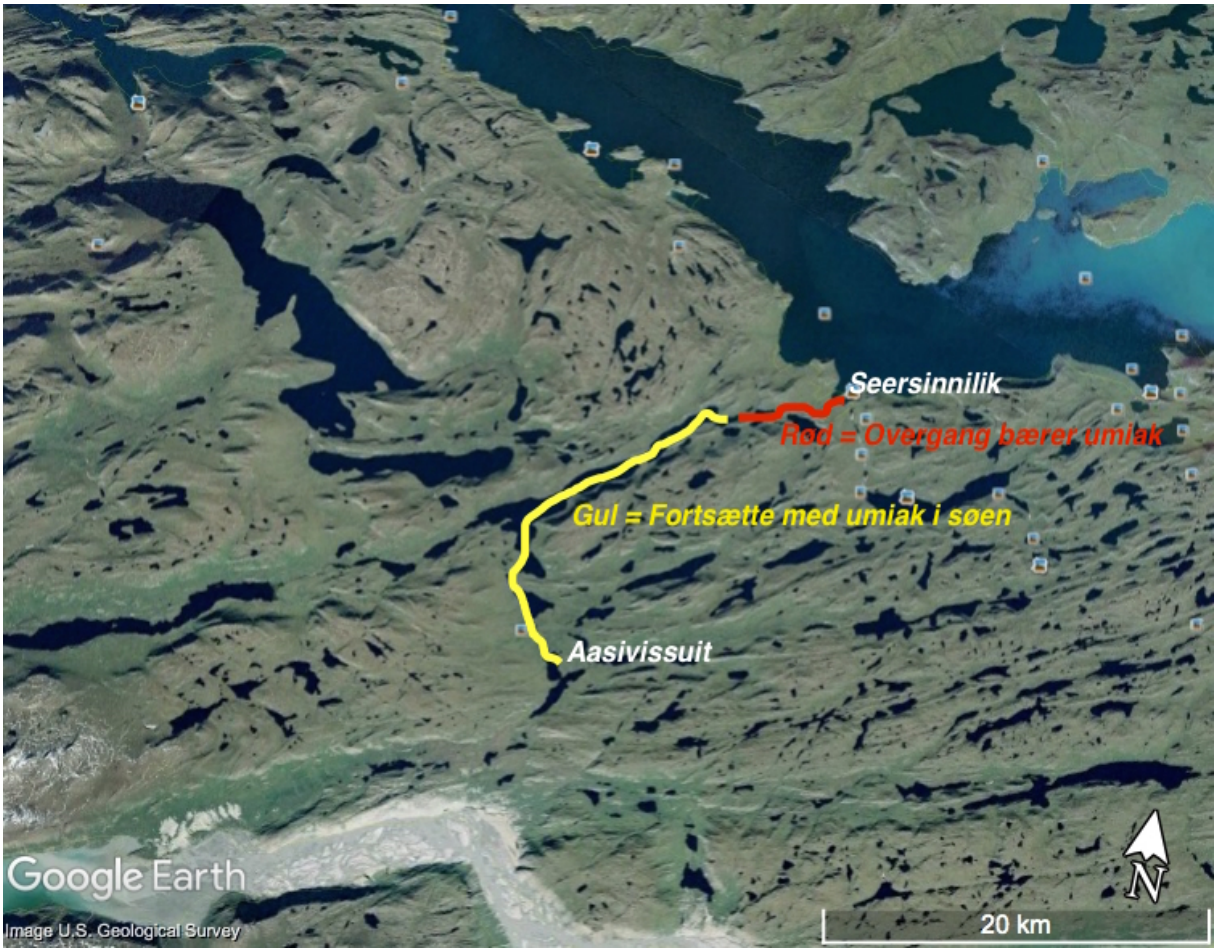

Figur 9. Seersinnilik indland. Første jæger informanten lave markeringer og tegne landkortet som var benyttet under interview. På vej til Aasivissuit fra Seersinnilik. Rød markeret sti, de bærer deres umiak til Meqqoqanngip Tasersua, og gul markeret sti det er ruten til Aasivissuit med umiak.

Jæger informanten fortæller også at man altid kan træffe rævefælder langs kysten i *Nassuttooq*, men han specificere ikke steder hvor rævefældende ligger. Men han siger, at når rensdyrjægerne efter fangst og på vejen hjem sætter madding på alle rævefælder, så de kan komme tilbage igen i vinteren med hundeslæde til at tjekke rævefældene. Bl.a. siger at han så stor sommerboplads i *Eqalummiut* da han på togt i stedet, og han siger på munding af *Eqalummiut* findes der enkelt grav, men han undersøgte ikke nærmere hvor stor den var.

Jæger informant 2.

Den anden jæger informant, er født i *Aasiaat* i 1956. Første gang han var med til rensdyrjagten i *Nassuttooq* var i 1971, men på hundeslæde om vinteren, og anden gang i 1973

han var sejlet til *Nassuttooq* med nummerbåd som han ejede, hvor han efter dette besigtigede næsten hele *Nassuttooq*.

> *"ler-imik ateqarpunga Aasiammioq 56-sernisaq. Uanga tassa 71-milimi qimussimik taamaallaat siulleqqaammik takunikuuara, tuttukuttoorlutalumi taamani. Kingornatingut kisianni tukutuuarartaapajukkama sumi tamaat angalanikuuara. Tamapajaat qaqiffissai uku kilorpiaa kisianni pinnangu"* (Jæger informant 2).

Han tager ofte også til *Seersinnilik*, efter hans mening var *Seersinnilik* den bedste sted til at jage rensdyr.

> *"Pisaqalertornarnerusarmat uangut una orninnerusaratsingu"* (Jæger informant 2).

Han fortæller at han går ofte til *Sangujaaq* som ligger i Seersinniliks indland, der hvor han tager overgang fra *Seersinnilik* til *Meqqoqanngip Tasersua* og fortsætte med gummibåd til *Sangujaaq*. Han fortæller at han så rensdyrjægerlejr på vesten i yderste *Meqqoqanngip Tasersua*, og han siger at han så to teltfundamenter som ligger i landtangen. Han siger også at han så rensdyrjægerlejr i *Aasivik*, og i den rensdyrjægerlejr er der to yderligere teltfundamenter, men i forhold til det første to han så i landtagen i vesten på *Meqqoqanngip Tasersua* var lidt mindre. Og på omkring *Aasivik* rensdyrjægerlejr er der mange små varder omkring, og han siger rensdyrjægerne muligvis brugte varderne til at drive rensdyrene. Han fortæller også at *Saanertooq* som ligger lidt syd på *Aasivik*, og den er rensdyrenes krydsnings vej, da han på vej mod toppen af *Saanertooq* så han en kløft som er fyldt med rensdyrknogler, som han siger at det var en mødding fra ældre tid. (se figur 10.)

Jæger informant 3.

Den tredje jæger informant var født i 1972 han starte at deltage på rensdyrjagter siden han var dreng og han var altid på rensdyrjagt indtil rensdyrjagten imidlertid lukkede, og efter imidlertid lukning har han siden været rensdyrjagt.

> *"ssen-mik ateqarpunga 1972-milu inuullunga taava inuusuttuaraaninni tuttut matungallarnissaasa tungaanut angumeritsiarpakka inuusuttuaraaninni, tamatumalu kingorna aamma aavartuartarlunga"* (Jæger informant 3).

Han er yngre end de to første informanter, han har ikke så meget set kulturhistoriske fortidsminder i *Nassuttooq*, selvom han har vandret på det meste af *Nassuttooq* landskab, men som han siger, går han og kigger kun efter rensdyr. Men han siger, at han har hørt fra andre, at der var rensdyrjægerlejr i *Aasivik* i *Seersinnilik* indland. Men han opdagede skydeskjul nord for *Itilleeraq* i bunden af *Amitsuarsuk*. Han siger skydeskjulet ligger i midten af rensdyrenes vandringsvej, som kunne havde været benyttet ved at ligge på maven, da det ikke er højt nok til at står oprejst bag skydeskjulet.

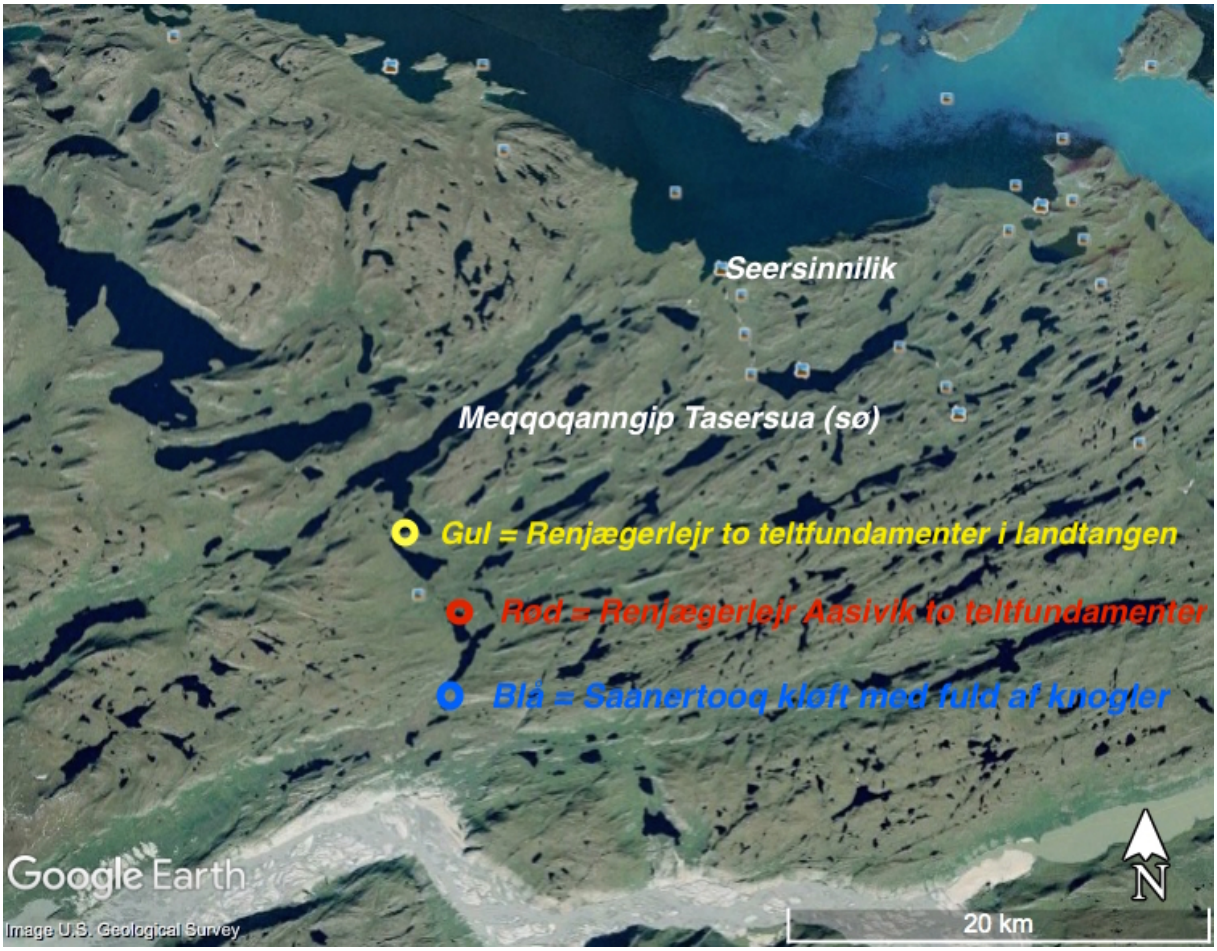

Figur 10. Seersinnilik indland. Anden jæger informanten lavede markeringer og tegnede på landkortet som var benyttet under interview. Gul markeret prik, der ligger to teltfundamenter i landtangen. Rød markeret prik det er rensdyrjægerlejr Aasivik og der ligger to teltfundamenter. Og blå markeret prik det er Saanertooq, og i kløften skulle der være fyldt med rensdyrknogler.

Jæger informant 4.

Den fjedre jæger informant var født i 1953, og han er fritidsfanger, han fortæller at ved siden af sit arbejde er meget interesseret at gå på jagt efter rensdyr i *Nassuttooq*. For første gang han var med til rensdyrjagten var han en stor dreng med hundeslæde fra bygden *Akunnaaq* til *Ussuit*.

> *"sen-mik ateqarpunga 1953-mi inunngorpunga, sunngiffinni suliffimma saniatingut pinialunneq annertuumik sammisarivara allamik sammisamma saniatingut, tamatuma kingunerisaanik aamma Nassuttooq aavarfingissallungu soqutingisupilussuuara. Tassa inuusuttuararsuullungali qimussimik aavarfingisalernikuuara Akunnaamiik Itilliarsukkut Ussuit tungaannut aamma ingerlaarfiusartoq"* (Jæger informant 4).

Han fortæller at han så grave i *Naajaalik*. Han siger at han havde hørt *Naajaalik* var opholdssted til at går videre til længere ind i indlandet, han siger at *Naajaalik* var benyttet til at fange ørreder inden de går videre til indlandets jagmarker. Han fortæller også at han så et skydeskjul ved *Aaggaalip Qaqqaa* (bjerg) i *Naajaalik*, han siger skydeskjulet var placeret på rensdyrenes vandringsvej. Han fortæller yderligere der findes gamle jæger vandrings stier langs fra *Naajaalik* til *Naloraarissap Tasia* (søen som ligger i Naajaalik indland). Undervejs fra *Naajaalik* til *Naloraarissap Tasia* findes der klippe lyer. Han siger klippe lyer kan ses tydeligt, der hvor han forklarer marehalmen vokser i stedet, på grund af mennesket har været tilstede. Ifølge informanten var der også grave i *Paarliit*. Han siger at placeringen af grave i *Paarliit* er lidt underligt, hvor gravene var placeret på toppen af bakken og ikke på elvkanten. Han siger der er to muligvis voksne i graven, og der var også et barn inde graven. Han gik videre til *Eqalummiut,* og han fortæller at *Eqalummiut* var kombineret med ørredfangst og rensdyrjagt i ældre tid. Han siger at kan man se tydeligt køddepoter i sommerbopladsen i *Eqalummiut*. Han har også iagttaget sommerbopladsen i *Umiivik* indland, han siger rensdyrlejren var ikke så stort, og den var placeret ved klippeflade, og han så at lejren var lidt udgravet og dermed undersøgte han lidt nærmere og han så længere ned i det udgravede sted rensdyr knogler ved ildstedet. Han fortolker lejren at man må have medbragt deres kajakker, fordi lejren også ligger ved søen, og lejren var placeret ved rensdyrenes vandringsvej, og han siger at man måske havde nedlagt rensdyrene ved deres telte med deres bue og pil, hvis vinden er til deres fordel i området, og hvis rensdyrene flygter til søen, så kan de bare sejle hen til søen med deres kajakker og nedlægge rensdyrene. Ved rensdyrjæger lejren er der

vandløb og mange flade sten, og han siger at man måske brugte stenene til at stege kødet eller tørret kødet ved at bruge de flade sten.
Da jeg spurgte informanten om han har yderligere kendskab til andre sommerbopladser i *Nassuttooq*, fortæller vedkommende, at han ved at der var en rensdyrjægerlejr i *Aqataaq* indland i *Aatsangasoq*, og den var stor ifølge ham.

> *"Aasivinnik, aasivinnik nalunngisaqarpungut sumiittunik, soorlu Aattangasumi Aqataap timaatungaani Aattangasuniipput aasiviit, aasivissuit" (jæger informant 4).*

Og han fortæller videre, at der også muligvis var sommerboplads sydlige del af *Aatsangasoq*, da han så området øst for *Ilivilik* søen der er stor slette med mange bestande af rensdyr, og ved den store slette der er et bjerg og oppe på det bjerg så han også teltlejr. Og ved teltlejren var der et ildsted. Og han siger også at der er en klippe ly syd på *Kataasaq*, da der er vokset marehalm ved klippe lyet. (se figur 11.)
Han fortæller at han så mange grave i overgangstedet i *Itilliarsuk*, han siger at dem der vil til *Nassuttooq* i ældre tid, tager overgang fra *Arfersiorfik* til *Ussuit*. Og han siger også at der er grave i *Ujarasussulik*, og han fortæller at *Ujarasussulik* var et gammelt rensdyrfangststed, og i *Ujarasussulik* kan man også fange ørreder. (se figur 12.)

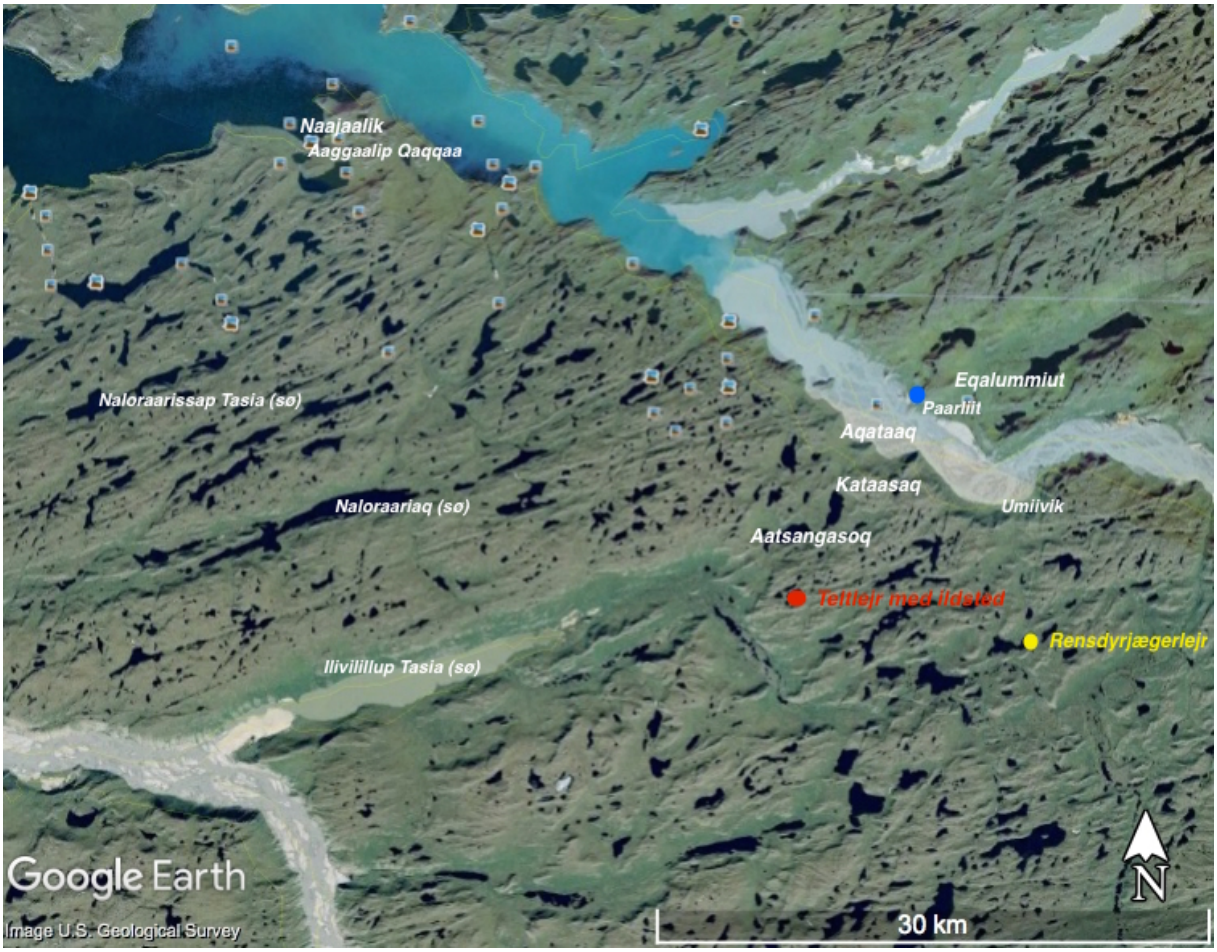

Figur 11. Her kan man se østlige del af Nassuttooq. Fire jæger informanten lave markeringer på landkortet som var benyttet under interview. Stednavnene med hvidt farve, og den blå prik (Paarliit) der ligger grave og rød prik der ligger teltlejr med ildsted og gul prik der ligger Aasiviit rensdyrjægerlejr.

Jæger informant 5

Den femte jæger informant er 67 år gammel, han fylder 68 i år, han fortæller, at da han var lille og stadigvæk var på skole, tog hans forældre ham til fangsten til *Nassuttooq* fra bygden *Iginniarfik*, og det var ofte til *Eqalummiut* hvor kombinerer ørred og rensdyrfangsten på stedet.

> *"Pinngorsaatinginikuungakkit meeraallungali taqqavaniittartuungama atuareernerma kingorna, atuartungut ilaanni aallaruttarpaatingut Iginniarfimminngaanniik eqalliaatingaluta, Eqalummiunut.. Eqalummiunut uunga, Eqalummiunut aallaruttarpaatingut Paarlernut, Eqalummiortaanulluunniit. Tassa eqalliarluta tuttunniaatingaluta, taamani*

taamanilaanngorpoq, uangami massakkut 68-siliiartortukulassuungama" (Jæger informant 5).

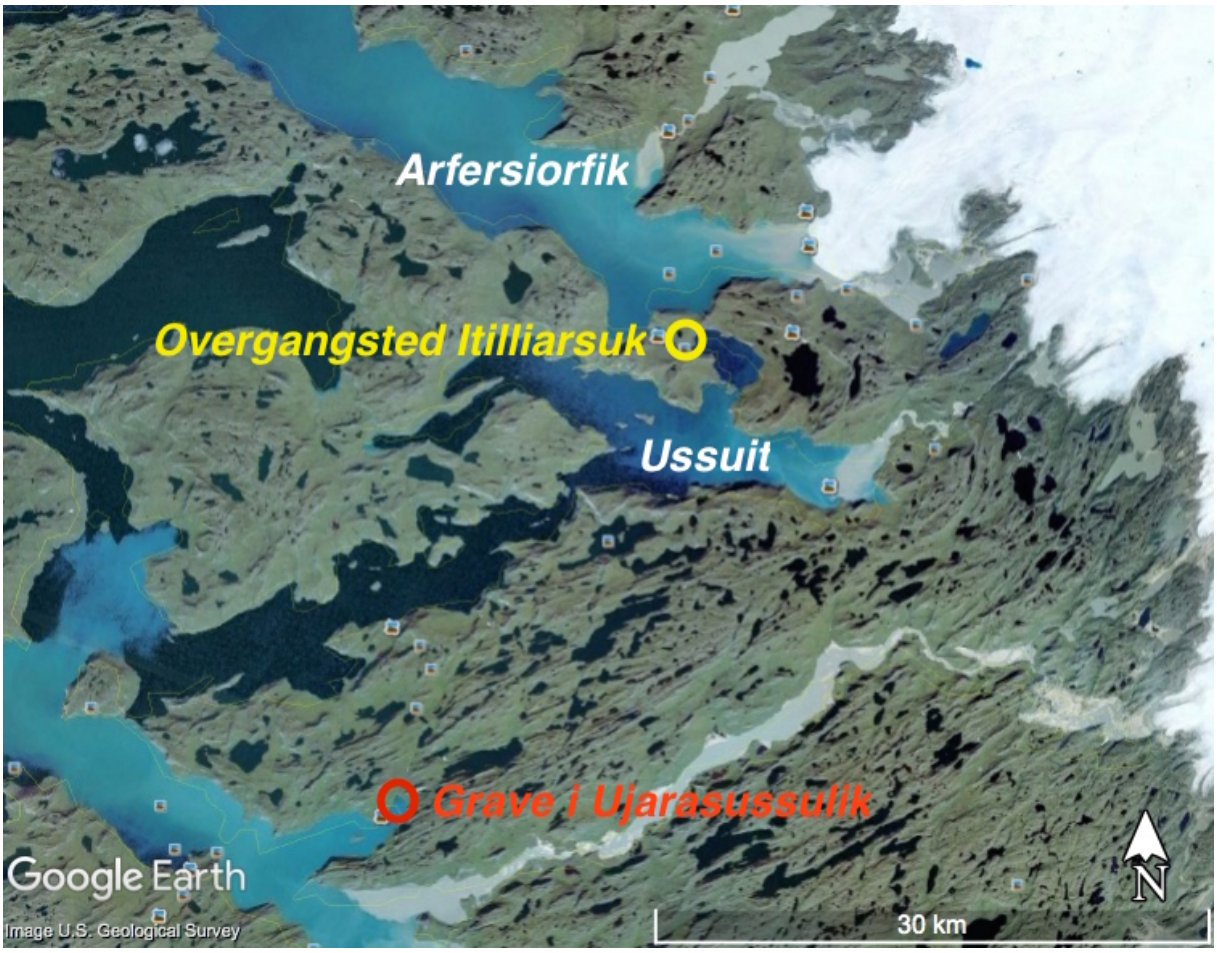

Figur 12. Det er nordøstlige del af Nassuttooq. Ifølge fire jæger informant her kan man se to markeret steder. Cirkel med gul farve og det er overgangsted Itilliarsuk og der er grave i stedet. Og den cirkel med rød farve det er Ujarasussulik der er også ligger grave i stedet.

Den femte jæger informanten fortæller at han så både depot og skydeskjul i *Umiivik* indlandet, han siger at depotet og skydeskjulet ligger i fjeldryggen ved søen. Han fortæller at hans mor fortæller ham med historier, om hvor dem der går til sommerbopladsen *Aqataaq* indland også mødte dem der kom fra Sisimiut som også gik til *Aqataaq* indland på jagt, folkene fra Sisimiut egnen gik fra *Isortoq* fjorden via *Ilivillup Tasia* til *Aqataaq* indland. Han fortæller også engang imellem tog rensdyrjagten fra *Sannerut*, der hvor de skal går ret langt til inde *Sannerut* indland, og dermed hvor de var nødt til at tage mange overnatninger i *Sannerut* indland og der er en stor klippe ly og voksen mand kan stå oprejst inde klippe lyet, han kalder *Qangattaq* (klippehule). Han siger den klippe ly har været brugt i gamle dage, og stadigvæk benyttes i nutiden. (se figur 13.)

Figur 13. Her kan man se østlige del af Nassuttooq. Femte jæger informanten markerer og tegne landkortet under interview, hvor han markerer to kulturhistoriske fortidsminder. Blå markeret sti det er ruten til stor klippe ly og cirkel med gul farve der ligger stor klippe ly og cirkel med rød farve der ligger depot og skydeskjul.

Jæger informant 6.

Under interviews blev jeg informeret både af anden og tredje jæger informant, at den sjette jæger informant har kendskab til varde systemer i *Ungooriarfik* i den vestlige del af *Nassuttooq*, dermed brugte jeg snowball-metoden, hvor jeg nu kan foretage et interview på den vedkommende jæger informant om varde systemer som ligger i vestlige del af *Nassuttooq*. Den sjette jæger informant starter med at fortælle om *Ungooriarfiks* baggrundsmæssige navn, altså hvorfor det hedder sådan. Han siger *Ungooriarfik*[1] muligvis blev kaldt på grund af varde systemer på stedet.

> *"talorsuaqarami Ungooriarfittut taajuuteqarneranut pissutaasoq, taanna pissutaasorivara"* (Jæger informant 6).

[1] Ungooriarfik betyder omringnings område

Han fortæller, at varde systemer ligger på *Ungooriarfik* sydside, og varde systemer er ca. 100 meter lang og han siger at varde systemer starter på den første del af små slette på bjerget, hvor den kører videre mod toppen af *Ungooriarfik*, han forklarer varde systemer blev formet som kurve, hvor det starter fra østlige del mod retning af nordvestlige del og videre igen på østlige retning til østlige retning til nordside af *Ungooriarfik* toppen. Han fortæller detaljeret varderne og han siger at varderne er ret høje og voksen mand kan næsten stå bag varderne. Han fortæller at muligvis kom rensdyrene fra østlige retning og de blev drevet til retning af toppen af *Ungooriarfik*. Han siger *Ungooriarfik* nordlige side var en skrænt og hvis rensdyrene nåede til toppen af *Ungooriarfik* ikke kan længere komme videre, og dermed blev de omringet i toppen af rensdyrjægerne. (se figur 14 og 15.)

Figur 14. Ungooriarfik set fra vest. Ifølge Sagamaps topografiske grønlandslandkortet Ungooriarfik er 730 meter over havet. Her kan man se Ungooriarfik nordside er stejl skrænt.

Jæger informant 7

Den syvende jæger informant er 50 år gammel, han begyndte at deltage i rensdyrjagter da han var lille dreng før han blev konfirmeret, omkring starten af 1980'erne. Og fra 1987 begyndte han oftere at tage til bunden af *Nassuttooq* fjorden.

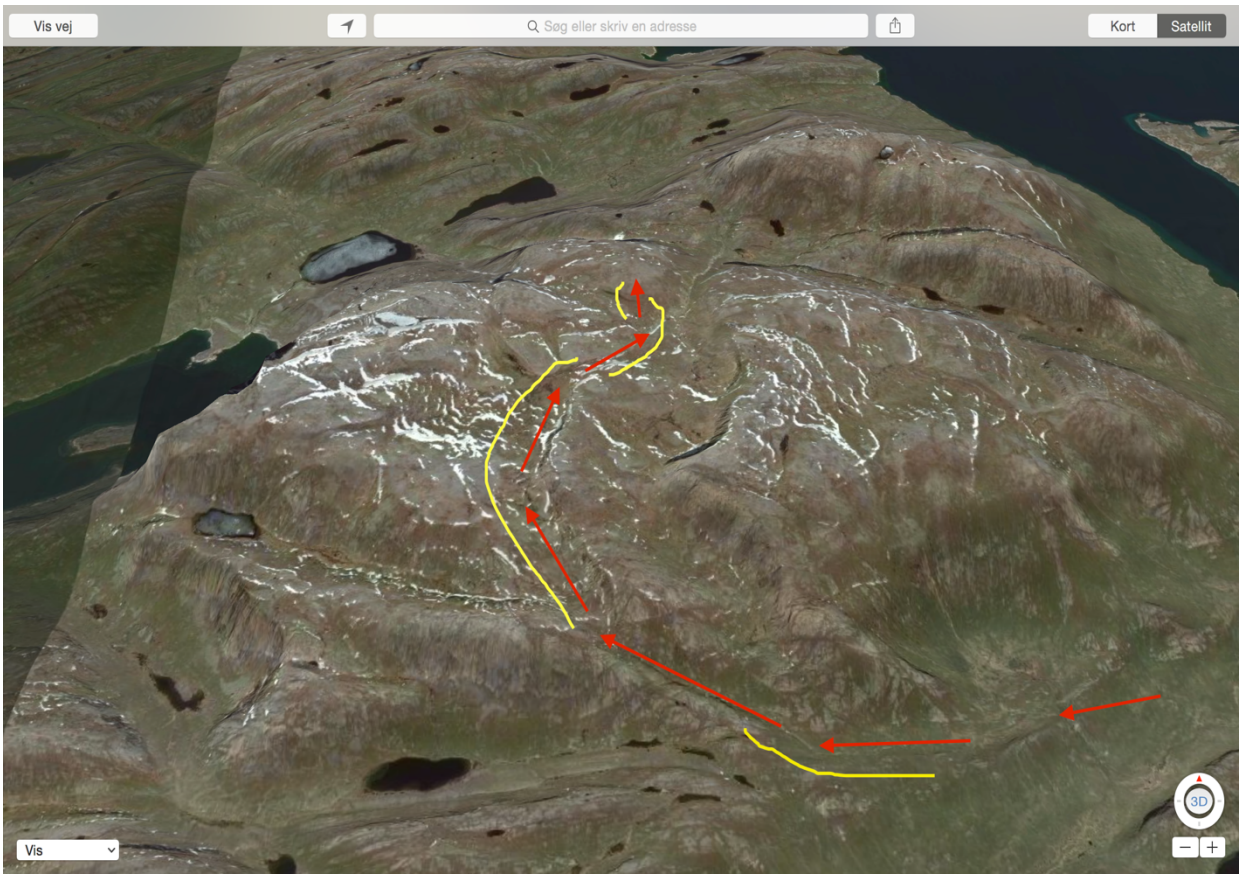

Figur 15. Illustration billede af Ungooriarfik vardesystemer. Markeret med gul farve det er varder systemer, og rød farvede piler det er rensdyrenes vandringsvej.

> *"80-sikkunniik aavartalernikuuvunga, 80 ingerlanerani ingerlasimalernerani. Uanga meeraavunga taamanikkut qassinik ukioqarpiarlunga eqqaamanngilara iluamik. Qulit missaanik imaluunniit sinnilaarlungilluunniit ukioqarsimassuunga. Nammineq aavartalerama Nassuttuup qinnguatungaannaanerusoq aavarfingisarnikuuara. Siornatingut silataatungaatingut aavartarnikuuvunga sukkut tamaanarpaalussuit. Taava 87-siminngaanniik Nassuttuup qinngua kisiat aavarfingilernikuuara anginerusumik"* (Jæger informant 7).

Jæger informanten fortæller, at han i mange omgange på rensdyrjagten i *Umiivik* indland havde ikke opdaget rensdyrjægerlejren, han siger før han opdage sommerbopladsen han

kommer forbi lidt fra østlige og bage efter at han opdage sommerbopladsen. Han siger for første gang han så sommerbopladsens mødding og han se knoglerne i møddings overfladen, men han fortæller, på sidste gang han så sommerbopladsen og møddingen ikke længere eksisterer i overfladen, da de er kommet under overfladen på grund af vegetationen. I sommerbopladsen er der et teltfundament ifølge jæger informant. (se figur 16.)

Figur 16. Teltfundamentet i Aasiviit sommerbopladsen i Umiivik indland. Foto: Jæger informant 7.

Han fortæller også at han så klippe ly som lå øst for sommerbopladsen, og i det område var der også depot ifølge informanten. Han siger også syd for *Aasiviit* (sommerbopladsen) i *Umiivik* indland *Qerrut* ligger der en slags tørvehus som han siger, han havde set det fra lang afstand. Det være den H.C. Petersen har nævnt - sommerbopladsen *Qerrut* som jæger informanten havde set den fra lang afstand.

Da jeg spørger ham om han har kendskab til andre sommerbopladser i *Nassuttooq*, og han svarer at han har hørt, at der også var sommerboplads i *Aatsangasoq*, men havde ikke selv set selve sommerbopladsen. Men han fortæller også at han havde hørt om sommerbopladsen som

ligger i *Sannerut* indlandet, men heller ikke set den selv. Han siger at han havde iagttaget nogle varder som ligger på toppen af bjergene i *Sannerut* området, og han siger, at det måske var nogle markeringsvarder for dem der vil til sommerbopladsen og varderne bruges som navigation for at komme til lejren

Jørgen Inuusuttoq

Ulrik Rosing lavede i 1984 en radioudsendelse hvor han interviewer Jørgen Inuusuttoq fra *Ikerasaarsuk*. Ulrik Rosing startede med at sige, at i gamle dage, i starten af 1900 tallet hvor folk måske allerede rejste til fjorde på rensdyrjagt, og han siger nu (i 1984 ifølge radio) var forholdene ændret sig, hvor folk ikke længere rejste til fjordene så tidligt. Og dermed vil han gerne høre hvordan forholdene var i starten af 1900 tallet, og Jørgen Inuusuttoq er den person som havde oplevet forholdene i starten af 1900 tallet.

> *"1900 aallartisimalernerani tamassa inuppassuit aasisarfinnut aallarareersimassangaluarput. Kisiannili maani inuuneq allanngorsimavoq, kisianni nuannersinnaavoq alutornarlunilu taamanikkut aasisartut ilaat oqaloqatigilaarlungit. Tassami tamakkuninnga aasisarfinnik angumersisimasut maani nuummi suli arlaqarmata. Isersimavigaara Jørgen Inuusuttoq tassa avani Aasiaat eqqaanni peroriartorsimasoq aasisarfinnik eqqartuisittaarniarlugu"* (Ulrik Rosing, 1984).

Jørgen Inuusuttoq startede under radio optagelsen, med at fortælle om årets cyklus med hensyn til fangstdyrene. Han fortæller, at i marts måned rejste de fra deres vinterboliger til vestlige øer for at jage sæler og narhvaler, hvor de bor i telte. Når maj måned byder og fangstdyrene bliver færre rejser de med deres umiakker sydpå, hvor de skal sejle ind til *Nassuttooq* fjorden via fjordens munding, hvor de skal jæger rensdyrene og ikke mindst sælerne fra forskellige jagtområder hvor de starter fra fjordens munding i *Tiggaat* og videre til *Eqalugaarsuit*. Han fortæller, at når de kommer ind i *Nassuttooq* er der stor glæde. Han forklarer at han er vant til at se *Nassuttooq* siden sin barndom, hvor de tilbragt hele sommeren inde i *Nassuttooq*.

> *"Nuannertaqaaq tassa pilluarfissuaq tikillungu, ukiukkut imannak natsernik pisaqartaraluartut uangut ilittoqqussaringatsingu Nassuttooq, pilluarfingivissuaringatsingu qilanaartaqaangut tikikkiartuleraangatsingu"* (Jørgen Inuusuttoq, 1984).

Når omtrent fjorden *Ataneqs* ishav brækker sig de tager overgang fra *Nassuttooq* til fjorden *Ataneq* hvor de bære deres umiak og videre til *Ikerasaarsuk*. De skal fange lodder på tidspunkt og bage efter de skal også samle tørv som er forråd til brændsel om vinteren. Han fortæller slutning af juli de tager tilbage igen til *Nassuttooq* via fjorden *Ataneq* hvor de skal også tage overgang i *Itillersuaq* i bunden af *Ataneq* til *Nassuttooq*, hvor de skal tilbragt hele sommer frem til efterår for at jæger rensdyrene.

Jørgen Inuusuttoq fortæller at *Aatsangasoq* sommerboplads er den største af alle i *Nassuttooq*. Og den næst største sommerboplads ligger i *Sannerut* indland. Han siger at han måler sommerbopladsernes størrelse samt undersøger de knoglemæssige mængder som befinder sig i det to nævnte sommerbopladser. Han nævner også andre sommerbopladser som findes i *Nassuttooq*, i *Seersinnilik* indland, *Aasivik* og *Qingartapalaap Alanngua*, og i *Nassuttuutaata Tasia* (sø), der er to sommerbopladser, den første befinder sig på vestlige del af søen, og den anden ligger på østlige del af søen. Til sidst han fortæller når efteråret kommer så det er tid til at komme tilbage til vinterboliger, og mange forskellige familie samles på *Ipiutaarsuk*, hvor de skal forhandles med mange forskellige dyrebare ejendom til deres nære venner. Når folk samles i *Ipiutaarsuk* det er meget festlige, hvor de også arrangere forskellige konkurrencer og de danser før de rejser til deres vinterboliger.

6. Jagtområder i Nassuttooq og områdets udnyttelse

I dette afsnit vil jeg gennemgå jagtsteder i *Nassuttooq*, og dette vil ske ud fra mine resultater fra interviewundersøgelse. I min interviewundersøgelse spurgte jeg alle informanterne om hvilken lokaliteter/områder der var udnyttet i fortid og i nutid. Og det viste sig at alle nyttige lokaliteter er udnyttet fra mundingen helt ind til bunden af fjorden. Informanterne tegnede deres jagtområde på landkortet som var brugt under interviewundersøgelsen. (se figur 17, 18, 19 og 20)

Tabel 2 Jagtsteder i Nassuttooq

1. Tatsip Ataa	8. Naajaalik	15. Eqalummiut
2. Tiggaat	9. Sannerut	16. Nuugaarsuk
3. Eqalugaarsuit	10. Qarliinnguit	17. Ujarasussulik
4. Nassuttuutaa	11. Aqataaq	18. Ussuit
5. Sikuartuut	11. Umiivik	
6. Qatsissut	13. Qorlortuarsuk	
7. Seersinnilik	14. Kaatorissat	

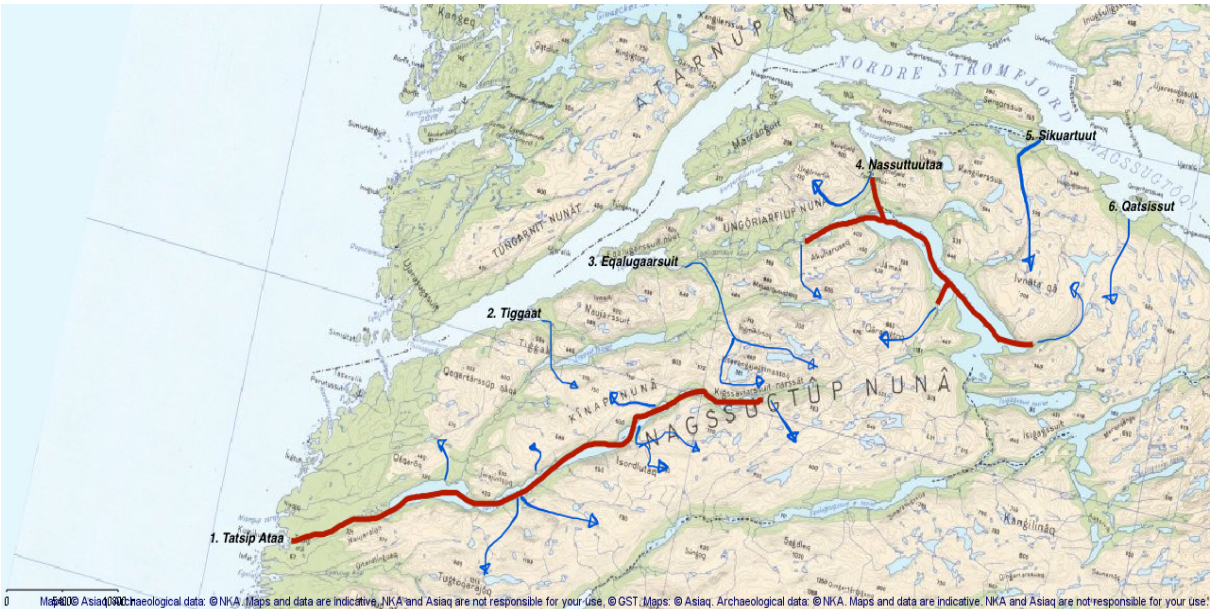

Figur 17. Vestlige del af Nassuttooq. Her kan man se seks jagtsteder: 1. Tatsip Ataa, 2. Tiggaat, 3. Eqalugaarsuit, 4. Nassuttuutaa, 5. Sikuartuut og 6. Qatsissut. Markeret med rød farve er det steder hvor man kan sejle med enten gummibåd eller jolle i søen. Og de blå farvede piler er rensdyrjægernes vandrings retninger.

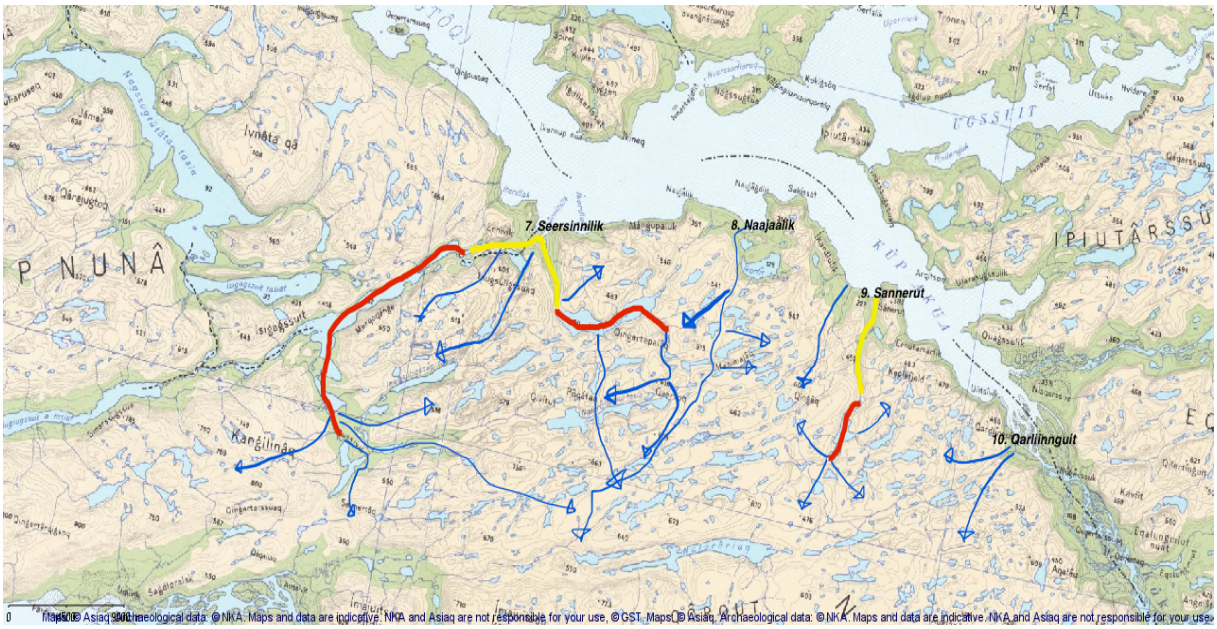

Figur 18. Midt lige del af Nassuttooq. Her kan man se fire jagtsteder: 7. Seersinnilik, 8. Naajaalik, 9. Sannerut og 10. Qarliinnguit. Markeret med gul farve betyder rensdyrjægernes vej til søer og markeret med rød farve betyder rensdyrjægerne sejlruter og blå farvede pile er det jægernes vandringsretninger.

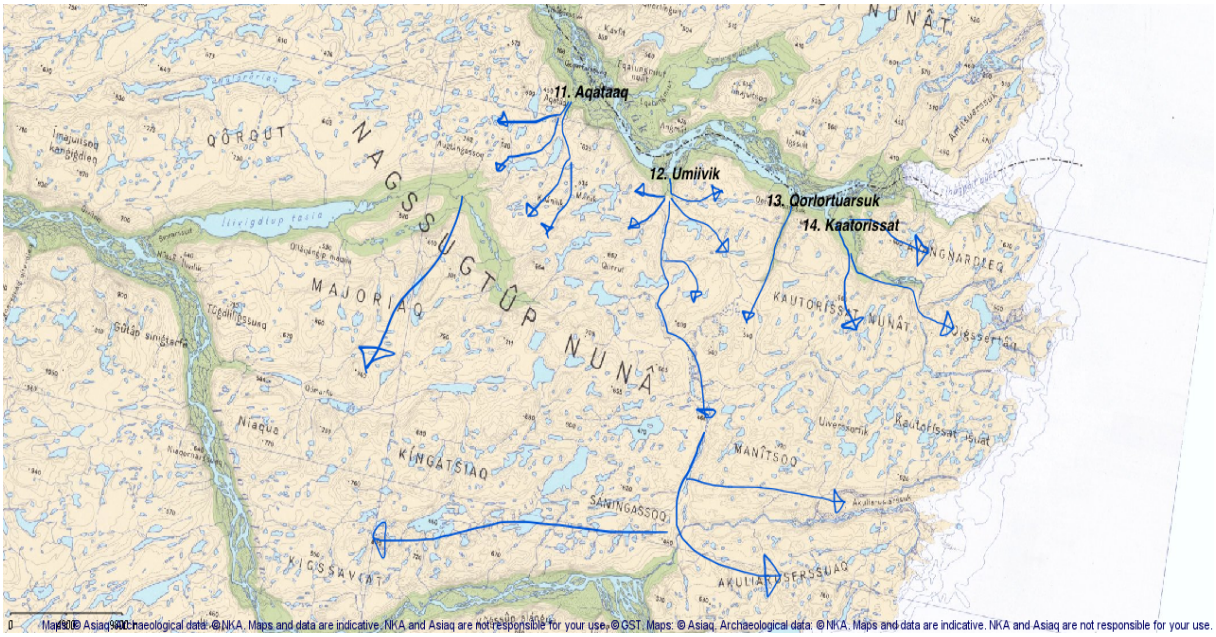

Figur 19. Østlige del af Nassuttooq. Her kan man se fire jagtsteder: 11. Aqataaq, 12. Umiivik, 13. Qorlortuarsuk og 14. Kaatorissat. Blå farvede pile er rensdyrjægernes vandringsretninger.

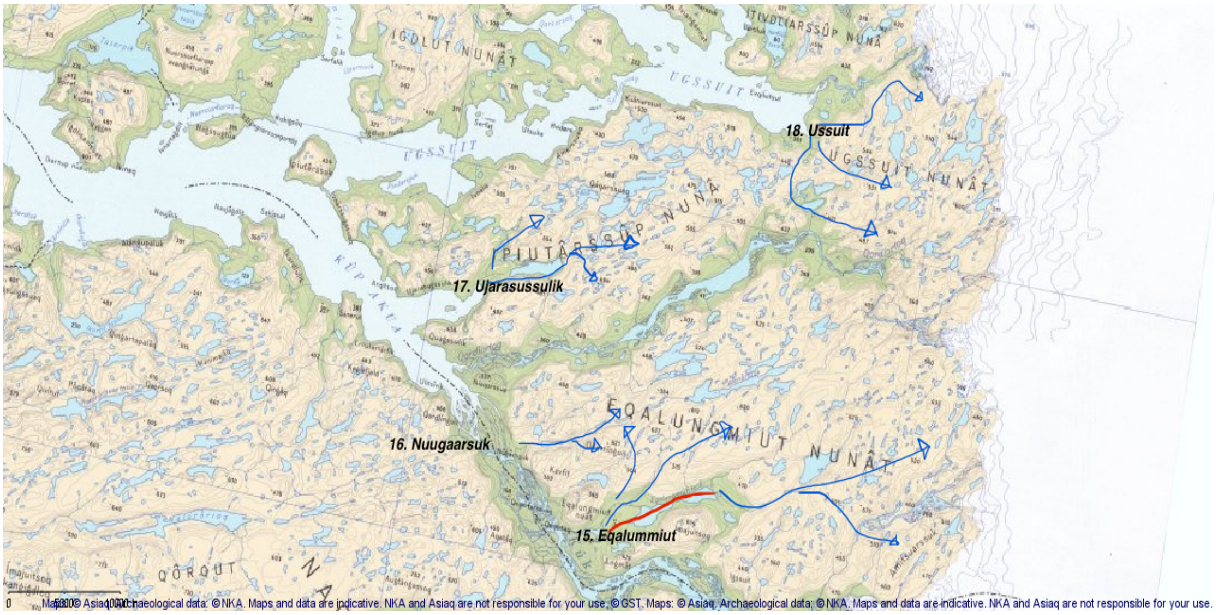

Figur 20. Nordøstlige del af Nassuttooq. Her kan man se yderligere fire jagtsteder: 15. Eqalummiut, 16. Nuugaarsuk, 17. Ujarasussulik og 18. Ussuit. Markeret med rød farve er rensdyrjægernes sejlrute i søen og blå farvede pile er jægernes vandringsretninger.

6.1 *Området udnyttelse*

Det viste sig at *Nassuttooq* allerede er udnyttet siden 800 f.v.t da tidlig Dorsetkulturens folk havde udnyttet *Nassuttooq*. I *Eqalummiut* lejren var der taget prøveudgravning som er

foretaget af H. C. Petersen og der blev fundet skraber som er tilhøret til Tidlig Dorsetkulturens folk. (Petersen, 1980). I *Qeqertaarsuup nuua* blev der fundet trekantet værktøj med tværgående kant hvor den er tilhørt palæoeskimoerne. I *Seersinnilik* blev der fundet endeskraber som også er fra palæoeskimoisk tid. Og i *Sannerut* blev der fundet pseudo stikkel som også tilhørte til det palæoskimoiske folk. (Kramer m.fl. 1996: 56).

7. Rensdyrjagten i Vestgrønland

I dette afsnit kommer jeg til at nævne sporadisk de undersøgte rensdyrjagt regioner i Vestgrønland. Region områderne er Sisimiut indland, Kangerlussuaq indland og Nuuk region. Man kommer til at afspejle til *Nassuttooq*, om der findes andre former for rensdyrjagt i forhold til andre region områder, og jeg kommer til at også gennemgå rensdyrjagtmetoder i dette afsnit. Jeg kommer ikke til at uddybe andre regioner med hensyn til beskrivelse af fundne fortidsminder i det omtalte regioner.

7.1 Sisimiut region

I Sisimiut indland er *Aasivissuit* den mest undersøgte sommerboplads. Sommerbopladsen ligger nord for Kangerlussuaq lufthavn. Undersøgelserne i *Aasivissuit* viste palæoeskimoerne dvs. tidlige Dorsetkulturen og Saqqaqkulturen udnyttede sommerbopladsen, da det blev fundet kalcedon afslag som er kendetegnet for tidlig Dorsetkulturen og stenart kiselskifer (Killiaq) er også fundet på stedet, som også er kendetegnet for Saqqaqkulturen. Og ressource udnyttelsen i *Aasivissuit* i neoeskimoiske og i historisk tid blev konstateret via datering af rensdyr knogler med kulstof 14 dateringsmetoden. Palæoeskimoiske udnyttelse i Sisimiut indland er ret sparsomme da der er mangel på arkæologiske vidnesbyrd. (Hansen m.fl. 1990: 33-34).

7.1.1Arkæologiske vidnesbyrd i Aasivissuit området

Rekognoscerings-holdet i 1990 havde iagttaget forskellige fastanlægs fortidsminder i *Qarlissuit* område, hvor der er registreret jagtsenge, skydeskjul, varder, kødgraver, ildsteder og grave. Der er også varde systemer i *Aasivissuit* (Jensen, Pind, Wickman m.fl. 1990: 69), og jagtsystemer blev godt beskrevet af Grønlandsmissionær Hans Egede i 1741. Hans Egede skriver at grønlænder sejler ind til fjordene for at jage rensdyr hele sommeren. Rensdyrene blev jaget i form af klapjagt der hvor rensdyrene blev omringet og drivet ved hjælp af varder systemer der hvor også kvinder og børn deltager i jagten. Rensdyrene dirigeres til søerne eller

til bestemte steder, hvor mændene venter og når rensdyrene passerer mændene er de klar til at nedlægge rensdyrene med bue og pil. I *Aasivissuit* findes varde systemer, disse er 4.5 km lang hvor det starter fra øst for *Aasivissuit* mod vest til sommerbopladsen *Aasivissuit*. Rensdyrene blev drevet enten til nord eller syd om bopladsen og rensdyrene blev nedlagt af jægerne som ligger bag skydeskjulerne eller mændene befinder sig også i *Aasivissuit* søen i deres kajakker, og venter på rensdyrene bliver nødt til at svømme i deres flugt gennem *Aasivissuit* søen. (Egede, 1741: 33) (Jensen, Pind, Wickman m.fl. 1990: 73). Udgravningsundersøgelserne i *Aasivissuit* bopladsen viser på i den tidlige thulekulturens tid i 1200 tallet udnyttelsen af *Aasivissuit* var ringe og omkring 1440 e.v.t udnyttelsen af *Aasivissuit* blev mere hyppigere, der hvor rensdyrjægernes antal er vokset, det viser kulstof 14 dateringer. I omkring 1600 tallet udnyttelsen er sporadisk og i starten af 1700 tallet udnyttelsen af *Aasivissuit* er blev intensiveret, der hvor befolkning i Vestgrønland var samlet til bopladsen og jæger rensdyrene. (Pasda, 2014: 44).

7.2 Kangerlussuaq region

I Kangerlussuaq indland - *Angujaartorfiup Nunaa* er undersøgt. *Angujaartorfiup Nunaa* ligger syd for *Aasivissuit* område. Rensdyrjægerne i *Angujaartorfiup Nunaa* rejser til indlandet og de medbringer deres kajakker fordi de kommer til at passere elve eller søer undervejs. (Pasda, 2014: 46). I *Angujaartorfiup Nunaa* ved *Tasersiaq* (sø) der findes teltringe fra Saqqaqkulturen, og andre fastanlægs fortidsminder bl.a. jagtsenge, klippe ly, skydeskjuler, køddepoter, grave, varder systemer. (Larsen, 2017: 8-33). Det viser at området var allerede udnyttet omkring 4500 år siden på grund af fund teltringe fra Saqqaqkulturen.

7.3 Nuuk region

Det første etnografiske kilder af rensdyrjagt stammer fra selveste Grønlandsmissionær Hans Egede. Hans Egede beskriver om hvordan grønlænderne jæger rensdyrene i indland. Jagten var foregået med brug af bue og pil, man kan jage rensdyrene som individuel eller bruge ”taktiker” hvor man dirigeret rensdyrene til at passere smalle passager og venter dem bag skydeskjuler, og bl.a. driver man rensdyrene hen til søerne og nedlægger dem fra kajak. I Nuuk indland var der forskellige fastanlægs fortidsminder, der er teltfundamenter, teltringer og andre fortidsminder. Ifølge kulstof 14 dateringer og fund artefakter fortæller os Nuuk indland er mere brugt i sent thulekulturen omkring 1650 e.v.t. I Nuuk indlandet er oplysningerne om jagt metoders tilstand sparsomme, men der findes sommerbopladser beliggende, hvor svømmende rensdyr kan fanges i søen og nedlægger dem fra kajak, og der er

også skydeskjuler som er findes i indlandet. Ifølge Pasdas undersøgelse i Nuuk regionen findes der ikke varder systemer. (Pasda, 2014: 49). Men Jens Rosing havde fundet vardesystemer i *Qoornup Nunaa*. (Larsen, 2017: 73).

8. Sammenfatning

I min undersøgelse havde jeg indsamlet kulturhistoriske kilder om fortidsminder i *Nassuttooq* som beviser, at *Nassuttooq* området allerede var udnyttet mindst 800 f.v.t. da Saqqaqkulturens to lokaliteter blev fundet i mundingen af *Nassuttooq* fjorden, men man kan ikke konkludere at Saqqaq kulturen havde udnytte områdets ressourcer, på grund af lokaliteternes beliggenheder og stadigvæk manglende beviser. Under opgavens opbygning har jeg brugt mange figurer for at understrege hvor fortidsminderne er placeret i landskabet også for at fremhæve læseren for mere overblik over for de fortidsminder i *Nassuttooq* som jeg har registrere og indsamlet (se figur 21.)

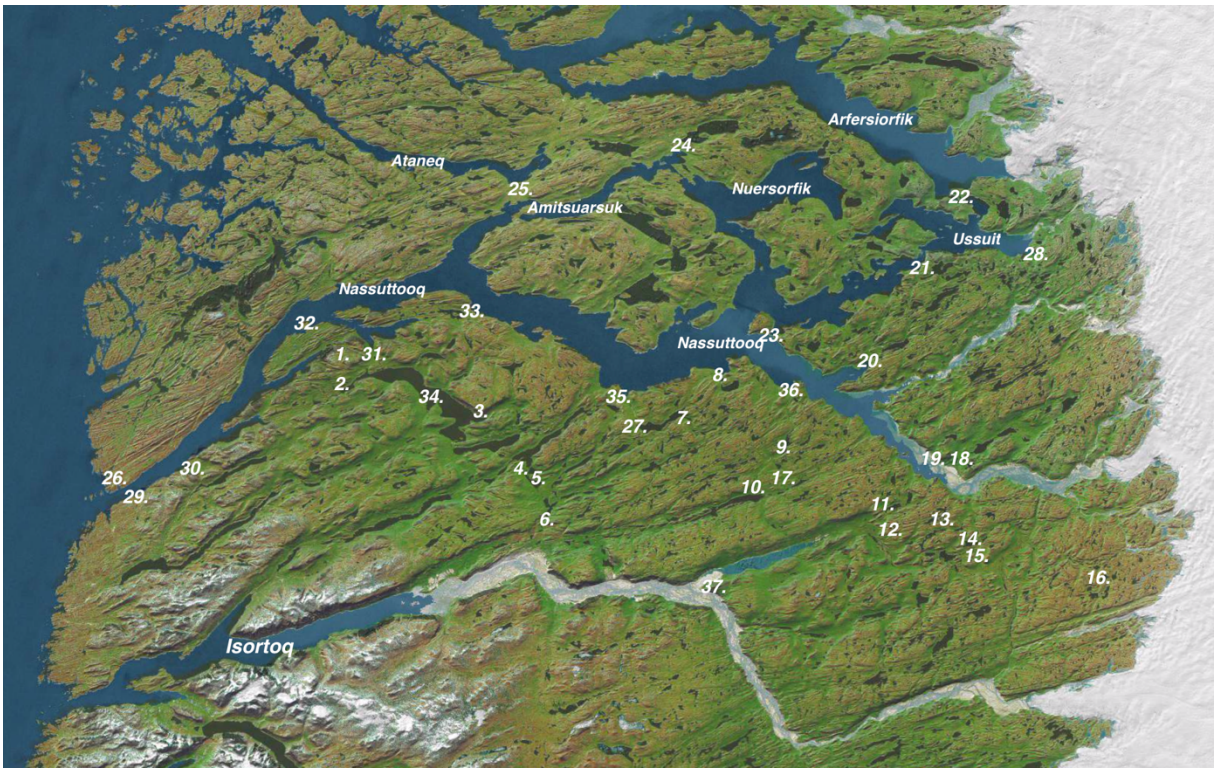

Figur 21. Registreret kulturhistoriske fortidsminder i Nassuttooq fjordsystemet.

1. Vardesystemer i *Ungooriarfik*. Kilde jæger informant 6.
2. Sommerboplads på vestlige del af *Nassuttuutaata Tasia*. Kilde Jørgen Inuusuttoq
3. Sommerboplads på østlige del af *Nassuttuutaata Tasia*. Kilde Jørgen Inuusuttoq.

4. Sommerboplads på vestlige del af *Meqqoqanngip Tasersua* med to teltfundamenter i stedet. Kilde jæger informant 2.
5. Sommerboplads *Aasivik* i *Seersinnilik* indland med to teltfundamenter i stedet. Kilde jæger informant 1 og 2.
6. *Saanertooq*, kløften med fuld af rensdyrknogler. Kilde jæger informant 2.
7. Sommerboplads i *Qingartapalaap Alanngua*. Kilde Jørgen Inuusuttoq.
8. *Naajaalik* og *Aaggaalip Qaqqaa* (bjerg). Der ligger graver og skydeskjul. Kilde jæger informant 4.
9. Sommerboplads i *Sannerut* indland. Kilde Jørgen Inuusuttoq.
10. Sommerboplads *Naloraarissap Aasivii* i østlige del af Naloraariaq søen. Kilde H.C Petersen.
11. Sommerboplads *Aatsangasoq* i *Aqataaq* indland. Kilde H.C Petersen, Jørgen Inuusuttoq, jæger informant 4, 5 og 7
12. Teltlejr med ildsted I *Aqataaq* indland. Kilde jæger informant 4.
13. Depot og skydeskjulet i Umiivik indland. Kilde jæger informant 5.
14. Sommerboplads *Aasiviit* i Umiivik indland med teltfundament. Kilde jæger informant 4 og 7.
15. Sommerboplads *Qerrut* i Umiivik indland. Kilde H.C Petersen og jæger informant 4 og 7.
16. Sommerboplads *Uiversorfik* der ligger diverse teltlejrer, jagt senge og kulturhistoriske anlægger. Kilde Peter Autrup.
17. Stor klippe ly (klippehule) *Qangattaq*. Kilde jæger informant 5.
18. Sommerboplads *Eqalummiut*. Kilde H.C Petersen, jæger informant 1, 4, og 5.
19. Graver i *Paarliit*. Kilde jæger informant 1, 4, 5 og H.C Petersen.
20. Graver i *Ujarasussulik*. Kilde jæger informant 4.
21. Teltlejr i *Kattorsiiviat*. Kilde jæger informant 1.
22. Overgangsted Itilliarsuk, der ligger graver. Kilde jæger informant 4.
23. Samlingsplads *Ipiutaarsuk* også der ligger teltfundament. Kilde Jørgen Inuusuttoq og Sven Rask.
24. Skydeskjul i bunden af Amitsuarsuk fjorden. Kilde jæger informant 3.
25. Overgangsted Itillersuaq. Kilde jæger informant 5 og Jørgen Inuusuttoq.
26. Depothavn *Tasiusaq*. Der ligger 6 hustomter, 3 kødgrave og én grave. Kilde Sven Rask.
27. Sommerboplads *Ikorfiit*. Kilde H.C Petersen.
28. Sommerboplads *Ussuit nunaqarfiat*. Kilde H.C Petersen

29. *Qeqertaarsuup Nuua*. Saqqaq kulturen benytter stedet, og der blev fundet trekantet værktøj med tværgående kant. Kilde Nunniffiit.natmus.gl og Kramer
30. *Tiggaat*. Palæoeskimoerne benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl
31. *Nassuttuutaa*. Palæoeskimoerne og Thulekulturen benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl
32. *Niaqornarsuaq*. Thulekulturen benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl
33. *Sikuartuut*. Thulekulturen benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl
34. *Nassuttuutaata Tasia*. Thulekulturen benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl
35. *Seersinnilik*. Palæoeskimoerne benytter stedet. Stenredskab ende skraber blev fundet også i stedet. Kilde Kramer og Nunniffiit.natmus.gl
36. *Sannerut*. Palæoeskimoerne og Thulekulturen benytter stedet. Stenredskab pseudo stikkel blev fundet også i stedet. Kilde Kramer, H.C Petersen og Nunniffiit.natmus.gl.
37. *Ilivilik*. Thulekulturen benytter stedet. Kilde Nunniffiit.natmus.gl

9. Konklusion

I min undersøgelse af *Nassuttooq* belyste jeg ud fra de sparsomme kilder om området, at udnyttelsen af områdets ressourcer og landskabet mindst går helt tilbage til 800 f.v.t dvs. siden Tidlig Dorsetkulturens tilstedeværelse. I prøveudgravningen i *Eqalummiut* sommerbopladsen som H.C Petersen havde foretaget i 1980 viste det sig tydeligt at *Nassuttooq* var allerede udnyttet siden 800 f.v.t da det blev fundet stenredskab i form af en skraber, som er tilhøret til det Tidlige Dorsetkulturens folk. Der er ellers også fundet Saqqaqkulturens bosted i mundingen af *Nassuttooq* fjorden, og bostedet ser nærmere ud som en vinterboplads, som ikke er brugt under sommeren til rensdyrjagten, pga. bostedet beliggenhed og flere hustomter og køddepoter var fundet på stedet, også *Qeqertaarsuup Nuua* lokaliteten var ellers identificeret til Saqqaqkulturen ifølge Nunniffiit.natmus.gl og man kan ikke sige om den er brugt om sommeren i forbindelse med rensdyrjagten, pga. manglende beviser, og dermed kan jeg ikke sige at udnyttelsen af områdets ressourcer var startet omkring 4500 år siden. Træk ved rensdyrjagten i Vestgrønland er ens, man kan altid finde kulturhistoriske fortidsminder i indlandet så som sommerbopladser, grave, skydeskjule, vardesystemer og teltlejre og det gælder også i *Nassuttooq*. I Vestgrønlandske indland findes Saqqaqkulturens sommerbopladser eks. i *Aasivissuit* og i *Tasersiaq*, og vi ved at Saqqaqkulturens udbredelse sker fra Nordvestgrønland til Sydvestgrønland og til østkysten, og dermed mener jeg, at det er sandsynligt, at mit fokusområde - *Nassuttooq* også var brugt til

rensdyrjagten i omkring 4500 år siden. Ifølge min interviewundersøgelser findes der mange spor efter menneskelige aktiviteter i landskabet og der findes mange kulturhistoriske fortidsminder, såsom sommerbopladser, teltlejre, grave, skydeskjuler, depoter i indlandet, klippe lyer, vardesystemer og mange jagt steder og det viser at *Nassuttooq* har været brugt til rensdyrjagten, og dermed den grønlandske forfatters Ole Brandt påstand fra 1968 er sandt, fordi *Nassuttooq* er et gammelt rensdyrjagt sted. Dermed ville jeg opfordre stærkt at anbefale systematisk arkæologisk undersøgelser skal startes hurtigst som muligt inden klimaforandrings konsekvenser sletter sporene, fordi der er findes mange kulturhistoriske fortidsminder i landskabet som beviser, at landskabet var brugt til rensdyrjagten og udnyttelse af områdets ressourcer.

10.Litteraturliste

Andreassen, Claus
2008. *Fortidsminder, vand og råstoffer.* Tidsskriftet Grønland: 94-106.

Austrup, Peter
1995. *Indberetning om 67V2-II-011 Nassuttuup nuaa, Sisimiut Kommune.*

Brinkmann, Svend
2010. *Kvalitativ Metoder*

Berglund, Joel
2004. *Kulturlandskab, Fortidsminder og fredning.* Grønlandsforhistorie. Hans Christian Gulløv, red. Side 347-380.

Egede, Hans
1741. *Det gamle Grønlands nye Perlustration eller Naturelhistorie.*

Gulløv, Hans Christian
1983. *Nuup kommuneani qangarnitsanik eqqaassutit inuit-kulturip nunaqarfii – Fortidsminder i Nuuk kommune inuit-kulturens bopladser.*

Gulløv, Hans Christian
2004. *Thulekulturen.* Grønlandsforhistorie. Hans Christian Gulløv, red. Side 281-343

Grønnow, Bjarne
2004. *Saqqaqkulturen.* Grønlandsforhistorie. Hans Christian Gulløv, red. Side 66-109.

Haustrup, Kirsten. Rubow, Cecilie. Tjørnhøj-Thomsen, Tine
2011. *Kulturanalyse kort fortalt.*

Hansen, Lars Wilfred
1990. *Palæoeskimoisk udnyttelse af Det Vestgrønlandske indland* i Aasivissuit bopladser og rensdyrjagt i det Vestgrønlandske indland. Pind, John. Grønnov, Bjarne. Ipsen, Jens. Odgaard, Ulla. Schilling, Henrik, redaktørs. Side 33-38 1990.

Jensen, Jens Fog. Pind, John. Wickmann
1990. *Rensdyrjagt og fastanlæg i det Vestgrønlandske indland* i Aasivissuit bopladser og rensdyrjagt i det Vestgrønlandske indland. Pind, John. Grønnov, Bjarne. Ipsen, Jens. Odgaard, Ulla. Schilling, Henrik, redaktørs. Side 69-80 1990.

Jensen, Jens Fog
2004. *Dorsetkulturen.* Grønlandsforhistorie. Hans Christian Gulløv, red. Side 142-172.

Kramer, Finn Erik
1996. *The Paleo-Eskimo Cultures in Sisimiut District, West Greenland: Aspects of chronology.* The Paleo-Eskimo Cultures of Greenland. Bjarne Grønnow red. Side 39-64.

Larsen, Frederik Fuuja
2017. *Rensdyrets og rensdyrjagtens betydning for befolkningen i Vestgrønland. Belyst ud fra den materielle og immaterielle kulturarv.*

Meldgaard, Morten
1986. *The Greenland caribou – zoogeography, taxonomy, and population dynamics.* Meddelelser om Grønland, Bioscience 20.

Olsen, Angutinnguaq
2017. *Nationale Symboler eksamensopgave i Antropologisk Metode.*

Paulgaard, Gry
1997. Feltarbeid I egen kultur – innenfra, utenfra eller begge deler? I Erik Fossåskaret, Otto Laurits Fulgestad, tor Hafldan Aase red. *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data, side. 257-272*

Pasda, Clemens
2014. *Regional Variation in Thule and Colonial Caribou Hunting in West Greenland.* Arctic Anthropology volume 51, number 1, 2014: 41-76.

Petersen, H.C
1984. *Kangaatsiap Kommuniani pinngortitap pissusiinik, isumalluutinik taakkulu atorneqarnerinik aammalu kommunip inunnit uumasunillu atorneqarnerannik nalunaarsuineq – Registrering af naturforhold, ressourcer og deres udnyttelse samt områdets brug af mennesker og dyr i Kangaatsiaq Kommune.*

Petersen, H.C
1980. *Rapport over rekognoserings- registreringsrejse i Nassuttuup Nunaa og Eqalummiut Nunaat samt Sugaasaq området i bunden af Arfersiorfik-fjorden.*

Petersen, H.C
H.C Petersens privat arkiv i Grønlands Nationalarkiv TUTTUT 10.00.42 12

Rask, Sven
1990. *Indberetning om ruin fund i Ndr. Strømfjord.*

Wadel, Cato
1991. *Feltarbeid i egen kultur.*

<u>Jæger informanter</u>

Jæger informant 1

Jæger informant 2

Jæger informant 3

Jæger informant 4

Jæger informant 5

Jæger informant 6

Jæger informant 7

Radioudsendelser

Brandt, Ole

1968-06-02 *Ilasiaq*

Radiokkut tusarnaagassiaq - Aasiaat kujaliisa tusaamasartaasa ilaat.

Tusarnaagassiami inuttaapput Karoline Abelsen, Peter Brandt, Abia Kristensen aamma Hans Møller.

Rosing, Ulrik

1984-05-20 *Aasisarfiit oqaluttuassartaat imm.1*

Ulrik Rosingip 1984-imi aallakaatitassiaa, oqaloqatigineqarluni Jørgen Inuusuttoq.

1984-05-22 *Aasisarfiit oqaluttuassartaat imm.2*

Ulrik Rosingip 1984-imi aallakaatitassiaa, oqaloqatigineqarluni Jørgen Inuusuttoq.

Websider

http://nunniffiit.natmus.gl/spatialmap?

Figur billeder

Forsidebillede er taget fra:

https://www.google.com/search?q=jens+kreutzmann&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjTgr2_lc_bAhWp44MKHfW5C8wQ_AUICigB&biw=1280&bih=642#imgrc=QlV2DONcK5_9mM:

Figur. 1 – 2 – 3 er taget fra:

Gulløv, Hans Christian

1983. *Nuup kommuneani qangarnitsanik eqqaassutit inuit-kulturip nunaqarfii – Fortidsminder i Nuuk kommune inuit-kulturens bopladser.*

Figur. 4 er egen billede

Figur. 5 – 6 er taget fra:

Petersen, H.C
1980. *Rapport over rekognoserings- registreringsrejse i Nassuttuup Nunaa og Eqalummiut Nunaat samt Sugaasaq området i bunden af Arfersiorfik-fjorden.*

Figur. 7 er taget fra:

Rask, Sven
1990. *Indberetning om ruin fund i Ndr. Strømfjord.*

Figur. 8 – 9 – 10 – 11 – 12 er taget fra Google Earth

Figur. 13 er taget fra:
https://www.google.com/search?biw=1280&bih=642&tbm=isch&sa=1&ei=W0ggW-eSNKKMjwT-zJmwCQ&q=ungooriarfik&oq=ungooriarfik&gs_l=img.3...582661.584968.0.586244.12.12.0.0.0.0.134.1397.0j12.12.0....0...1c.1.64.img..0.5.591...0j0i30k1j0i19k1j0i30i19k1j0i5i30i19k1.0.OGdpZBGe43E#imgrc=oAGnUrhycKbOhM:

Figur. 14 er taget fra Google Earth

Figur. 15 er jæger informant 7 billede

Figur. 16 – 17 – 18 – 19 er taget fra:
http://nunniffiit.natmus.gl/spatialmap?

Figur. 20 er taget fra Google Earth